

Πρόγραμμα Ίρις -

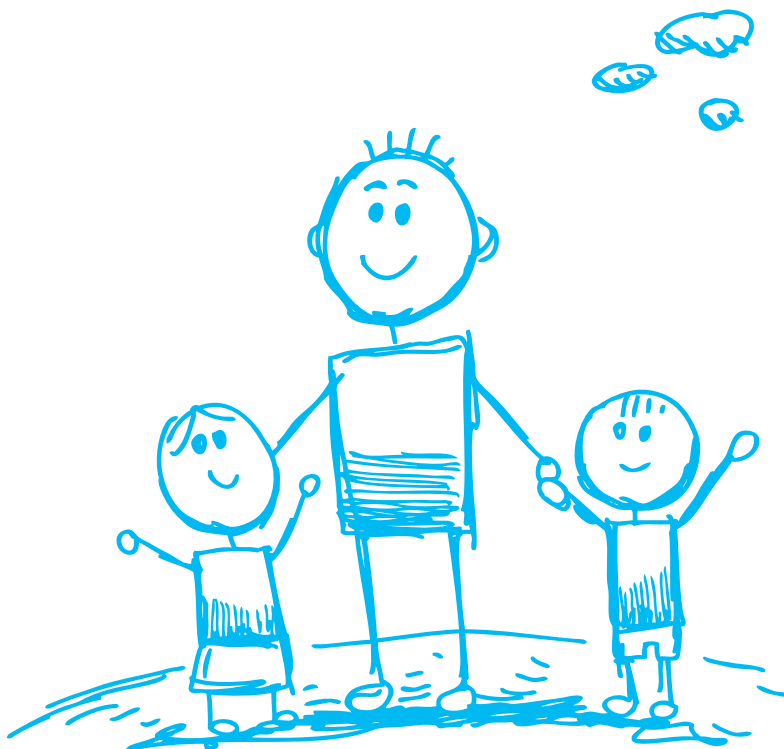
Καταπολεμώντας τα στερεότυπα και τις διακρίσεις:

Δράσεις για τη συμμετοχή, την ένταξη και την εκπαίδευση

*Μη τυπική εκπαίδευση
για την καταπολέμηση
των διακρίσεων σε
παιδιά σχολικής ηλικίας*

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΔΑΣΚΑΛΟΥΣ

οδηγός για δασκάλους

Η παρούσα έκδοση υποστηρίζεται από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για την Απασχόληση και την Κοινωνική Αλληλεγγύη PROGRESS (2007-2013).

Το πρόγραμμα διευθύνεται από τη Γενική Διεύθυνση για την απασχόληση, τις κοινωνικές υποθέσεις και την κοινωνική ένταξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Θεσπίστηκε για να στηρίξει οικονομικά την υλοποίηση των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της απασχόλησης και των κοινωνικών υποθέσεων, όπως έχουν διατυπωθεί στην Κοινωνική Ατζέντα ώστε να συνεισφέρει στην επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής της Λισσαβόνας σε αυτούς τους τομείς.

Το επαπείκ πρόγραμμα PROGRESS απευθύνεται σε όλους τους κοινωνικούς εταίρους που μπορούν να βοηθήσουν στη διαμόρφωση της ανάπτυξης κατάλληλης και αποτελεσματικής απασχόλησης και κοινωνικής νομοθεσίας και πολιτικής, στα 27 κράτη μέλη της Ε.Ε., τις υποψήφιες για ένταξη χώρες και τις χώρες ΕΖΕΣ-ΕΟΧ. Ο στόχος του PROGRESS είναι να ενισχύσει τη συμβολή της Ε.Ε. στην υποστήριξη των δεσμεύσεων των Κρατών-Μελών. Το PROGRESS έχει καθοριστικό ρόλο στο:

- να παρέχει ανάλυση και συμβουλευτική στους τομείς πολιτικών που αφορούν το PROGRESS
- να επιβλέπει και να συντάσσει εκθέσεις σχετικά με την υλοποίηση της νομοθεσίας και των πολιτικών της Ε.Ε. στους τομείς πολιτικών του PROGRESS
- να προωθεί στην μετάδοση πολιτικών, την εκμάθηση και υποστήριξη των στόχων και προτεραιοτήτων της Ε.Ε. μεταξύ των Κρατών Μελών, και
- να αναμεταδίδει τις απόψεις των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας συνολικά.

Για περισσότερες πληροφορίες: <http://ec.europa.eu/progress>

Οι πληροφορίες που περιέχονται στην παρούσα έκδοση δεν αντανακλούν απαραίτητα τις θέσεις ή τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Επιμέλεια έκδοσης

Ειρήνη Καραμήτσα
Εύα Σαββοπούλου
Ευτυχία Σημιακάκη

© 2011
Κέντρο Πρόσωσης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
11635 Αθήνα Ελλάδα
www.kepad.gr

περιεχόμενα

A. Το πρόγραμμα ΙΡΙΣ για την καταπολέμηση των διακρίσεων	4
B. Η μη τυπική εκπαίδευση στο σκοπό της καταπολέμησης των διακρίσεων.....	5
Γ. Πρακτικές Οδηγίες για το Σχεδιασμό μιας Δραστηριότητας	6
Πώς σχεδιάζουμε μία δραστηριότητα εκπαίδευσης στα ανθρώπινα δικαιώματα;	6
Ποιες τεχνικές χρησιμοποιεί η εκπαίδευση ανθρωπίνων δικαιωμάτων;.....	6
Τι πρέπει να προσέξουμε στην υλοποίηση της δράσης;.....	8
Ο εκπαιδευτικός ως εμπυκωτής.....	9
Δ. Προτεινόμενες δραστηριότητες για την καταπολέμηση των διακρίσεων σε παιδιά σχολικής ηλικίας.....	10
1. Ξεκινήστε με ένα παιχνίδι εργήγορης!	10
α. Δικαίωμα και Καταπιεστής.....	10
β. Καταιγίδα.....	10
γ. Θυμάσαι το δικαίωμα;.....	11
2. Συνεχίστε με μια δομημένη δραστηριότητα μη τυπικής εκπαίδευσης, ανάλογα με τις ανάγκες και τους στόχους σας	12
Η βελίτσα με τα Δικαιώματα	12
Καλλιτέχνες για τα ανθρώπινα δικαιώματα	15
Άραγε τι ταμπέλα έχω;.....	19
Τσαφ και Τσουφ	22
Πες μου πού φταίω;.....	25
3. Ολοκληρώστε με μια δράση αξιολόγησης	28
E. Χρήσιμοι Σύνδεσμοι.....	29

A. Το πρόγραμμα IPIΣ για την καταπολέμηση των διακρίσεων

Το πρόγραμμα «IPIΣ - Καταπολεμώντας τα στερεότυπα και τις διακρίσεις: δράσεις για τη συμμετοχή, την ένταξη και στην εκπαίδευση» υλοποιήθηκε στην Ελλάδα από το Δεκέμβριο έως το Νοέμβριο του 2011 με τη στήριξη του ευρωπαϊκού ταμείου για την απασχόληση και την κοινωνική αλληλεγγύη PROGRESS 2007-2013 και της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς. Υπεύθυνοι εταίροι για την υλοποίηση του ήταν το Κέντρο Πρόσπεσης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΚΕΠΑΔ), το Κέντρο Παιδαγωγικής και Καλλιτεχνικής Επιμόρφωσης «Σχεδία» και ο Συνήγορος του Πολίτη.

Το πρόγραμμα IPIΣ έχει ως στόχο την ανάδειξη καλών πρακτικών για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας μέσα από δράσεις εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των νέων και της κοινής γνώμης, έκδοσης στοχευμένου ενημερωτικού υλικού και διαμεσολάβησης σε θέματα Ρομά. Επιπλέον, ένας από τους σκοπούς του είναι να ενισχύσει την προβολή και εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας κατά των διακρίσεων και ειδικά των νόμων 3304/2005 και 3488/2006 οι οποίοι ενσωματώνουν τις Οδηγίες της Ε.Ε. 2000/43/ΕΚ, 2007/78/ΕΚ και 2002/73/ΕΚ¹.

Το ΚΕΠΑΔ, αναλαμβάνοντας την υλοποίηση δράσεων για την καταπολέμηση των διακρίσεων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, οργάνωσε στο πλαίσιο του προγράμματος IPIΣ έναν κύκλο δραστηριοτήτων μη τυπικής εκπαίδευσης για την προώθηση της ισότητας σε 9 δημοτικά σχολεία της Αθήνας. Επιπλέον, υλοποίησε μία σειρά επιμορφώσεων στη χρήση εργαλείων εκπαίδευσης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στα οποία συμμετείχαν 80 και πλέον εκπαιδευτικοί δημοτικής εκπαίδευσης της Α΄ Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Οι δραστηριότητες που χρησιμοποιήθηκαν στον κύκλο αυτών των εκπαίδευσεων και επιμορφώσεων βασίστηκαν στη συνδυασμένη χρήση εγχειριδίων για την εκπαίδευση των νέων στα ανθρώπινα δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης όπως το Compasito, το Compass και το Education Pack². Η παρούσα έκδοση είναι το αποτέλεσμα της πρακτικής εφαρμογής και αξιολόγησης των προτεινόμενων δραστηριοτήτων από τους μαθητές και εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στο πρόγραμμα IPIΣ.

Για την πληρέστερη ενημέρωση του συνόλου της σχολικής κοινότητας σε θέματα προώθησης της ισότητας, το ΚΕΠΑΔ σχεδίασε επίσης το ενημερωτικό έντυπο «Λέμε ΟΧΙ στις διακρίσεις στο σχολείο», το οποίο απευθύνεται σε μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς και περιέχει αναλυτικές πληροφορίες για το θεσμικό πλαίσιο αντιμετώπισης των διακρίσεων με έμφαση στο χώρο της εκπαίδευσης³. Παράλληλα, για την στήριξη των εκπαιδευτικών που αναζητούν συμπληρωματικά εργαλεία διδασκαλίας με βάση τη συμμετοχική και βιωματική μάθηση, το ΚΕΠΑΔ έχει συγκεντρώσει μία συλλογή από διαθέσιμα εγχειρίδια μη τυπικής μάθησης για παιδιά στο νέο μενού της ιστοσελίδας του ΚΕΠΑΔ με τίτλο «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα»⁴.

¹Σύμφωνα με την εν λόγω νομοθεσία, οι υπεύθυνες εθνικές αρχές για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης είναι ο Συνήγορος του Πολίτη, το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας μέσω των τοπικών Τμημάτων Κοινωνικής Επιθεώρησης και η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Για τις αρμοδιότητες της κάθε αρχής και περαιτέρω πληροφορίες, επισκεφθείτε την ιστοσελίδα του Συνήγορου του Πολίτη για την ίση μεταχείριση στο <http://new.synigoros.gr/?i=metaxeirisi>

²Τα εγχειρίδια του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκπαίδευση των νέων στα ανθρώπινα δικαιώματα είναι διαθέσιμα στο <http://eycb.coe.int/compass/>

³Το φυλλάδιο είναι διαθέσιμο σε έξι γλώσσες στην ιστοσελίδα του ΚΕΠΑΔ στο <http://www.kepad.gr/publications>

⁴Το υλικό αυτό είναι διαθέσιμο στο <http://www.kepad.gr/studies.php?mid=12>

B. Η μη τυπική εκπαίδευση στο σκοπό της καταπολέμησης των διακρίσεων

Η μη τυπική εκπαίδευση ως οργανωμένη εκπαιδευτική δραστηριότητα εκτός του τυπικού σχολικού εκπαιδευτικού συστήματος, είναι μία μεθοδολογία που βασίζεται στη συμμετοχική και ενεργό μάθηση, τις προσωπικές εμπειρίες των παιδιών και την εθελοντική συμμετοχή. Η μη τυπική εκπαίδευση αποσκοπεί μέσω μιας συλλογικής και μαθητοκεντρικής προσέγγισης στην ανάπτυξη αξιών και δεξιοτήτων χρήσιμων στην καθημερινή ζωή και στην προετοιμασία για την ανάληψη ρόλων ενεργού πολίτη.

Η μη τυπική εκπαίδευση άρχισε να εδραϊώνεται τη δεκαετία τη 1970 ως αντίβαρο στην παραδοσιακή μορφή της σχολικής εκπαίδευσης. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο η μη-τυπική εκπαίδευση έχει αρχίσει να αναγνωρίζεται επίσημα και να ενσωματώνεται σε κείμενα που αφορούν κυρίως την εκπαίδευση σε ειδικές ομάδες πληθυσμού, στη νέα γενιά και σε θέματα απασχόλησης και επιχειρηματικότητας. Στην Ελλάδα όσες επίσημες προσπάθειες αναγνώρισης της μη-τυπικής εκπαίδευσης έχουν γίνει μέχρι σήμερα αφορούν κυρίως την πιστοποίηση της δια βίου εκπαίδευσης ενηλίκων. Η χρήση της μη-τυπικής εκπαίδευσης εντός και εκτός του σχολείου για την αξιοποίηση συγκεκριμένων μαθησιακών εννοιών παραμένει αποσπασματική και κατακερματισμένη.

Ένα από τα πιο επιτυχημένα και διαδεδομένα παραδείγματα μη τυπικής εκπαίδευσης, που εφαρμόζεται σε πολλά σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, είναι τα προγράμματα

Περιβαλλοντικής Αγωγής. Τα προγράμματα αυτά στοχεύουν στην ανάπτυξη, σε διάφορους τομείς της κοινωνίας, περιβαλλοντικών εννοιών, δεξιοτήτων, στάσεων και περιβαλλοντικού ήθους. Η μη τυπική εκπαίδευση σε θέματα όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, η καταπολέμηση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού, η διαχείριση της διαφορετικότητας και των φαινομένων διακρίσεων, δεν έχει δυστυχώς λάβει αντίστοιχες διαστάσεις στο ελληνικό σχολείο. Πολύτιμες προσπάθειες γίνονται στο πεδίο αυτό σε συνεργασία κυρίως με εξειδικευμένες μη κυβερνητικές οργανώσεις, διεθνείς οργανισμούς, όπως η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και δημόσιους φορείς, όπως η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς.

Το παρόν εγχειρίδιο έχει ως στόχο να ανταποκριθεί σε αυτή ακριβώς την ανάγκη για επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών στη χρήση εργαλείων της μη τυπικής εκπαίδευσης με σκοπό την ευαισθητοποίηση παιδιών δημοτικής εκπαίδευσης σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και διακρίσεων. Ως βασικό εργαλείο για τη μύηση των παιδιών σε μία κουλτούρα ανθρωπίνων δικαιωμάτων προτείνεται η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ), η οποία διαπερνά θεωρητικά αλλά και πρακτικά όλες τις προτεινόμενες δράσεις αυτού του οδηγού. Στη βάση αυτή, ο εκπαιδευτής καλείται να συνδιαμορφώσει με τα παιδιά ένα μαθησιακό περιβάλλον που αναγνωρίζει και σέβεται την ποικιλομορφία, τη διαφορετικότητα και την αξιοπρέπεια του ατόμου.

Η μη τυπική εκπαίδευση, όπως υλοποιείται σήμερα από πολλές εθελοντικές οργανώσεις και οργανισμούς, ενδείκνυται για την εκπαίδευση σε θέματα διαμόρφωσης και ανάπτυξης της προσωπικότητας, της ατομικής και κοινωνικής ευθύνης και της αλληλεγγύης του υπεύθυνου και κριτικά σκεπτόμενου πολίτη. Κι αυτό γιατί αξίες, όπως η ανεκτικότητα, η αξιοπρέπεια και ο σεβασμός στον άλλο και δεξιότητες, όπως η συνεργασία και η κινητοποίηση για την πρόσπιση δικαιωμάτων, κατακτώνται κυρίως μέσα από το βίωμα, την πρακτική και τη δράση σε ένα δημοκρατικό περιβάλλον από τη νεαρότερη δυνατή ηλικία.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η τυπική και η μη τυπική εκπαίδευση μπορούν να λειτουργήσουν τελικά μόνο ως συμπληρωματικά και αλληλοενισχυόμενα στοιχεία μιας διαδικασίας διά βίου μάθησης. Οι προτεινόμενες δραστηριότητες του εγχειριδίου αυτού είναι δυνατό να εφαρμοστούν σε διαφορετικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, είτε αυτά είναι τυπικά, για παράδειγμα στο πλαίσιο της ευέλικτης ζώνης από τον εκπαιδευτικό του δημοτικού σχολείου είτε είναι λιγότερο τυπικά περιβάλλοντα, όπως μία παιδική κατασκήνωση, σε μια τακτική ή μη βάση εφαρμογής. Επιπλέον, οι προτεινόμενες δράσεις δεν αποτελούν παρά προτάσεις και αφορμή για σκέψη και ανατροφοδότηση. Ο εκπαιδευτικός επιλέγει όσες από αυτές ικανοποιούν τους μαθησιακούς του στόχους και τις προσαρμόζει στις ανάγκες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ομάδας των εκπαιδευόμενων του.

Γ. Πρακτικές Οδηγίες για το Σχεδιασμό μιας Δραστηριότητας

Πώς σχεδιάζουμε μία δραστηριότητα εκπαίδευσης στα ανθρώπινα δικαιώματα;

Η μη τυπική μάθηση είναι μια διαδικασία ανοιχτή και προσβάσιμη στον καθένα, τόσο σε επίπεδο συμμετοχής όσο και οργάνωσής της. Η παρούσα έκδοση, όπως και ένα πλήθος ελληνικών και διεθνών εκδόσεων με αντικείμενο την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα και επι μέρους κοινωνικά θέματα, αποτελούν μόνο ιδέες και προτάσεις, που εισάγουν το αναγνώστη στη μεθοδολογία και την αντίληψη αυτού του είδους εκπαίδευσης. Ο εκπαιδευτικός/εκπαιδευτής που σκοπεύει να οργανώσει μια δράση ή ένα πρόγραμμα ανθρωπίνων δικαιωμάτων για την ομάδα των μαθητών/παιδιών του, θα πρέπει να θυμάται ότι δύο είναι τα βασικά στοιχεία από τα οποία αρχίζει το σχεδιασμό:

α. προσδιορίζει τον εκπαιδευτικό **στόχο της δραστηριότητας** που σχεδιάζει. Ο εκπαιδευτής πριν το σχεδιασμό της δραστηριότητάς, ιδίως στο πλαίσιο της σχολικής τάξης, έχει την ευκαιρία να εντοπίσει την ύπαρξη πιθανών φαινομένων διακρίσεων και αποκλεισμού στην ομάδα του, αρνητικές στάσεις, προκαταλήψεις, προβλήματα συμπεριφοράς κλπ. Οι δράσεις που θα επιλέξει να υλοποιήσει μπορεί να αποσκοπούν στην καταπολέμηση των συγκεκριμένων αυτών προβλημάτων που έχει επισημάνει ή να ανταποκρίνονται σε πιο γενικούς μαθησιακούς στόχους ανάπτυξης χρήσιμων αξιών και δεξιοτήτων.

β. προσαρμόζει το σχεδιασμό της δραστηριότητας στην **ομάδα των μαθητών/ εκπαιδευόμενων του**. Ο βασικός γνώμονας για το σχεδιασμό και τον τρόπο υλοποίησης της δραστηριότητας παραμένει, μέχρι την τελευταία στιγμή της δράσης, η σύνθεση της ομάδας στην οποία απευθύνεται η δράση. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, οι ανάγκες, τα βιώματα, η ψυχολογική κατάσταση των μαθητών/ατόμων

της ομάδας υπαγορεύουν την προσέγγιση, τα εργαλεία, τα θέματα, τα σενάρια που θα χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτής.

Άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν το σχεδιασμό της δράσης είναι ο αριθμός των μαθητών/εκπαιδευμένων της ομάδας, ο οποίος είναι καλό να διατηρείται μικρός (και πάντως όχι μεγαλύτερος από 20 άτομα), ο χρόνος που έχουμε στη διάθεσή μας (κάθε δράση, ανάλογα με το σχεδιασμό της, μπορεί να απαιτεί μία με δύο ωριαίες διδασκαλίες), τα υλικά μέσα που διαθέτουμε (η μη τυπική εκπαίδευση χρησιμοποιεί συνήθως απλά και προσβάσιμα σε όλους υλικά) και οι προδιαγραφές του χώρου (ενδείκνυται ένας ενιαίος άνετος χώρος με δυνατότητα κυκλικής διάταξης σε κινούμενα καθίσματα ή δυνατότητα να κάθονται οι συμμετέχοντες στο πάτωμα).

*“Μόνο ό,τι δέχτηκες με την ψυχή σου, αυτό μόνο μαθαίνεις και αυτό ενσωματώνεις στη ζωή σου και το χαρακτήρα σου”
Dewey*

Ποιες τεχνικές χρησιμοποιεί η εκπαίδευση ανθρωπίνων δικαιωμάτων;

Ως μια εκπαιδευτική μέθοδος, που στηρίζεται στην ενεργό συμμετοχή, τη συνεργασία και το βίωμα, η μη τυπική μάθηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων χρησιμοποιεί σύγχρονες μαθητο-κεντρικές τεχνικές. Οι τεχνικές αυτές αποσκοπούν στην ενεργό γνωστική, κοινωνική και ψυχολογική εμπλοκή του μαθητή, την δημιουργική χρήση της φαντασίας του, την πρόκληση των παραδοχών του, την κινητοποίηση του και την ενσωμάτωση στην καθημερινότητά του εννοιών όπως η ισότητα και η αξιοπρέπεια. Οι τεχνικές αυτές είναι κυρίως:

- Η μελέτη περιπτώσεων
- Η δημιουργική/καλλιτεχνική έκφραση
- Ο διάλογος και η συνέντευξη
- Η προσομοίωση, το παιχνίδι ρόλων, η δραματοποίηση, η αφηγηματική ανασύνθεση
- Ο καταϊγισμός ιδεών
- Τα πεδία δυνάμεων, η συγκρουσιακή ιδεοθύελλα
- Οι εργασίες συλλογής και επεξεργασίας στοιχείων (project)

Κατά την υλοποίηση ενός προγράμματος ή μιας δράσης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενδείκνυται η συνδυασμένη χρήση των ανωτέρω τεχνικών, ώστε να υπάρχει ευελιξία και δυνατότητα προσαρμογής στους στόχους και τα χαρακτηριστικά της ομάδας με απώτερο γενικό στόχο:

- την κριτική σκέψη των μελών της ομάδας
- την έκφραση της εμπειρίας του συμμετέχοντα με ποικίλους τρόπους
- το σεβασμό της εμπειρίας και της γνώμης του άλλου
- τη συνειδητοποίηση των προσωπικών και συλλογικών παραδοχών και προκαταλήψεων
- την ενεργό συμμετοχή όλων των μελών της ομάδας στη μαθησιακή διαδικασία

Τέλος, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η ανασκόπηση και η αξιολόγηση των δράσεων αποτελεί συστατικό στοιχείο της ίδιας της δράσης και ενισχύει με τον αναστοχασμό που προκαλεί τόσο τις γνωστικές όσο και τις μεταγνωστικές δεξιότητες των μαθητών. Παράλληλα, βοηθά τη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και του εκπαιδευτή μέσω της ανατροφοδότησης, της εμβάθυνσης και της επανατοποθέτησης των διδακτικών στόχων και εργαλείων. Τόσο κατά τη διάρκεια όσο και μετά τη λήξη κάθε δράσης ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει τις τεχνικές τυπικής και μη-τυπικής αξιολόγησης που κρίνει ο ίδιος κατάλληλες. Τέτοιες τεχνικές μπορεί να είναι:

- Η παρατήρηση (της συμπεριφοράς και δεξιοτήτων των μαθητών, της διαδικασίας, της λειτουργίας σε ομάδες κτλ)
- Η ομαδική συζήτηση/στρογγυλή τράπεζα όπου αξιολογείται:
 - το περιεχόμενο της δράσης, η διαδικασία της, ο βαθμός δυσκολίας της, οι ευκαιρίες που προσέφερε για συμμετοχή και εμπλοκή των μαθητών
 - η δυνατότητα σύνδεσης της εμπειρίας του παιχνιδιού με τον πραγματικό κόσμο
 - η κατανόηση και εμπλοκή του μαθητή από τον ίδιο (αυτοαξιολόγηση), τον εκπαιδευτή ή/και τους συμμαθητές του (ετεροαξιολόγηση)
 - η συνεργασία και ποιότητα της ομαδικής δουλειάς
 - η δράση συνολικά και τα αποτελέσματά της συγκριτικά με τους αρχικούς της στόχους
- Η συμπλήρωση ερωτηματολογίων, ενός εννοιολογικού χάρτη, ενός rubric κτλ

Επίσημανση: Η αξιολόγηση της επίδρασης των δραστηριοτήτων στις στάσεις, συμπεριφορές και αντιλήψεις της ομάδας προς το σκοπό της διαμόρφωσης μιας κουλτούρας ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι δύσκολη και με αμφίβολα αποτελέσματα καθώς περιλαμβάνει κρίσεις με έντονα υποκειμενικό χαρακτήρα. Στοιχεία της συμπεριφοράς του ατόμου και της ομάδας σχετικά με εσωτερικές σκέψεις, αξίες και συναισθήματα μπορεί να μην εξωτερικεύονται ή να εκφράζονται ή ερμηνεύονται με τρόπο που απέχει από την πραγματικότητα. Γι αυτό είναι σκόπιμο οι δράσεις να υλοποιούνται συχνά, αν είναι δυνατό σε μία περιοδική βάση, και να γίνεται τακτική καταγραφή των αποτελεσμάτων τους. Χρήσιμη σε αυτό θα ήταν και η εμπλοκή των ίδιων των μαθητών με την ανάληψη ρόλων «δημοσιογράφων» ή «πρασπιστών» των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο χώρο τους. Μια αρμοδιότητα που μπορούν να αναλάβουν είναι π.χ. η δημιουργία και συμπλήρωση λιστών ελέγχου/ερωτηματολογίων σχετικά με τις πρακτικές της ομάδας τους, της τάξης, του σχολείου τους και τις προσωπικές πρακτικές τους στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η καταγραφή αυτή μπορεί να οδηγήσει σε χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τις ατομικές και ομαδικές στάσεις σε ένα βάθος χρόνου.

Τι πρέπει να προσέξουμε στην υλοποίηση της δράσης;

Καθώς οι παραπάνω τεχνικές βασίζονται στο προσωπικό βίωμα, τη συναισθηματική εμπλοκή και την άμεση συμμετοχή –που κάποιες φορές ισοδυναμεί με προσωπική έκθεση απέναντι στους τρίτους – ως εκπαιδευτές κατά το σχεδιασμό της δράσης δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι:

- **Αποφεύγουμε τη στοχοποίηση** συγκεκριμένων μαθητών στην οποία θα μπορούσαν να καταλήξουν σενάρια, ρόλοι, υλικοί που προσιδιάζει στις προσωπικές ιστορίες, τα βιώματα, και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μαθητών μας. Γι αυτό, η καλή γνώση των στάσεων και χαρακτηριστικών των μελών της ομάδας είναι προαπαιτούμενο για τον εκπαιδευτή που ξεκινά μία δράση μη-τυπικής εκπαίδευσης.
- **Αποφεύγουμε την διατύπωση και μεταφορά των προσωπικών μας αντιλήψεων, προκαλήψεων και στερεοτύπων** ως εκπαιδευτών στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των δράσεων. Είναι απαραίτητο ο ίδιος ο εκπαιδευτής να διερευνά και να αναστοχάζεται πάνω στις δικές του παραδοχές διαρκώς, να αυτομορφώνεται και να συμμετέχει σε επιμορφώσεις και σεμινάρια εκπαίδευσης εκπαιδευτών.
- Κάποιες δράσεις μπορούν να σχεδιαστούν με τέτοιο τρόπο, όπως με την τεχνική των πεδίων δυνάμεων, ώστε να εμπνέουν αντικρουόμενες δηλώσεις και αντιπαράθεσεις με σκοπό το γονιμότερο διάλογο. Ο εκπαιδευτής θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτικός σε αυτές τις περιπτώσεις και να παροτρύνει την **αναζήτηση των βαθύτερων αιτιών των αντικρουόμενων αντιλήψεων** ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος για περαιτέρω αναπαραγωγή κι ενίσχυση ήδη εδραιωμένων προκαλήψεων.
- **Ενθαρρύνουμε** την έκφραση γνώμης από όλους τους μαθητές. **Δεν επιτρέπουμε** να διατυπώνονται **προσωπικές επικρίσεις, επιθέσεις και αποδοκιμασίες** από τους μαθητές απέναντι στη γνώμη και τη στάση των συμμαθητών τους. Όλα τα μελή θα πρέπει να αισθάνονται ότι εκφράζονται μέσα σε ένα πλαίσιο ελευθερίας κι αμοιβαίας εμπιστοσύνης και σεβασμού.
- Δημιουργούμε το **κατάλληλο μαθησιακό κλίμα** στην τάξη ή το χώρο που έχουμε στη διάθεσή μας. Τον διαμορφώνουμε έτσι ώστε να επιτρέπει ελευθερία κινήσεων και ομαδική δράση. Αν υπάρχουν καρέκλες, τις τοποθετούμε σε κυκλική διάταξη και τις μετακινούμε ανάλογα με τις απαιτήσεις της δράσης. Αν ο χώρος το επιτρέπει (π.χ. ύπαρξη μοκέτας), τα παιδιά μπορούν να κάθονται και στο πάτωμα, ώστε να νιώθουν ότι συμμετέχουν σε κάτι ευχάριστο και οικείο. Έχουμε προνοήσει επίσης για τα μέσα και υλικά που χρειάζονται οι δράσεις μας και τα οποία παρέχουν τη δυνατότητα έκφρασης με πολλούς τρόπους (π.χ. χαρτόνια, post-it, πίνακες ανακοινώσεων, χρώματα κτλ)
- Είμαστε **έτοιμοι να δεχτούμε έξυπνα και αυθόρμητα σχόλια** από τους μαθητές, ιδίως μετά τις πρώτες δράσεις εκπαίδευσης ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Π.χ. σε κάποια στιγμή που μπορεί να ζητήσετε από τους μαθητές να κάνουν πουχία, μπορεί να σας απαντήσουν ότι παραβιάζετε το δικαίωμά τους στην έκφραση. Σε τέτοιες δηλώσεις των μαθητών ο εκπαιδευτής μπορεί να αντιδράσει με χιούμορ, **επιβραβεύοντας τα παιδιά** για την άμεση εφαρμογή και μεταφορά στην πραγματικότητα των δικαιωμάτων που έμαθαν από τις δράσεις. **Ενθαρρύνουμε** ανάλογες αντιδράσεις και με την ευκαιρία που μας δίνεται μπορούμε να συζητήσουμε με τα παιδιά για καταστάσεις όπου το κοινό συμφέρον μπορεί να προηγείται έναντι των ατομικών δικαιωμάτων ή συμφερόντων.
- Δεν ξεχνάμε ότι η βιωματική μάθηση είναι αποτελεσματική μόνο όταν είναι και **ευχάριστη!** Φροντίζουμε να οπλιστούμε με καλή διάθεση ως εκπαιδευτές και τονώνουμε την ψυχολογία της ομάδας με μικρά διαλλείματα χρησιμοποιώντας σύντομες **δράσεις εγρήγορσης** (energizings), ομαδικά δηλαδή παιχνίδια, που προσφέρουν την ευκαιρία για **φυσική κίνηση, ψυχαγωγία** και ενίσχυση του **ομαδοσυνεργατικού κλίματος**. Κάποιες τέτοιες δράσεις προτείνονται στο επόμενο κεφάλαιο, αλλά οποιοδήποτε ομαδικό παιχνίδι για παιδιά προσαρμοσμένο ώστε να έχει μικρή διάρκεια, μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν δράση εγρήγορσης.

Ο εκπαιδευτικός ως εμπυκωτής

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού μετά το σχεδιασμό της δράσης, κατά το στάδιο δηλαδή της υλοποίησης της, θα πρέπει να περιορίζεται σε εποπτικά και διευκολυντικά καθήκοντα. Στο πλαίσιο της συμμετοχικής και βιωματικής μάθησης ο εκπαιδευτικός/εκπαιδευτής γίνεται αυτός που «βοηθά», που «διευκολύνει», που «εμπυκώνει» τη συμμετοχή των παιδιών στη μαθησιακή διαδικασία. Ο δάσκαλος- κάτοχος της απόλυτης αλήθειας που παρεμβαίνει, επιβάλλει, μεταφέρει τη γνώση στο μαθητή δεν συνάδει με τη συμμετοχική μάθηση.

Απαιτείται βέβαια η ενεργός και άμεση συμμετοχή του εμπυκωτή, ως ισότιμου μέλους της ομάδας μαζί με τους μαθητές. Ο εμπυκωτής συμμετέχει στη διαδικασία υλοποίησης της δράσης, καθώς η εμπειρία

και η γνώση διερευνάται από όλη την ομάδα ως σύνολο. Ο εμπυκωτής είναι επίσης αρμόδιος για τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για την εμπλοκή και την ισότιμη συμμετοχή των μελών της ομάδας, για την προστασία κάποιων μαθητών έναντι πιθανής στοχοποίησής τους και για την κατεύθυνση της συζήτησης προς τα ουσιώδη θέματα που συνδέονται με τη δράση. Αυτό πρέπει να γίνεται με **διακριτικό τρόπο** και με σεβασμό στο χώρο και τον χρόνο που χρειάζεται κάθε άτομο για να ενεργοποιηθεί και να αλληλεπιδράσει με τα άλλα μέλη της ομάδας.

Δ. Προτεινόμενες δραστηριότητες για την καταπολέμηση των διακρίσεων σε παιδιά σχολικής ηλικίας

1. Ξεκινήστε με ένα παιχνίδι εγρήγορης!

Οι δράσεις εγρήγορης (energizings)⁵ είναι μικρές, διασκεδαστικές δραστηριότητες που χρησιμοποιούμε, ιδίως στην αρχή και σε διαλείμματα ανάμεσα σε δραστηριότητες εκπαίδευσης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ώστε να δημιουργήσουμε ομαδικό πνεύμα και να ζεστάνουμε τους συμμετέχοντες με λίγη κίνηση. Μπορείτε να προσαρμόσετε οποιοδήποτε ομαδικό παιχνίδι γνωρίζετε ώστε να έχει το θέμα, το χρόνο και το ρυθμό που θέλετε συνδέοντας το με τις έννοιες που θέλετε να χειριστείτε στην εκπαίδευσή σας ή απλά δημιουργώντας τις συνθήκες για εγρήγορη και καλή διάθεση.

α. Δικαίωμα και Καταπιεστής

Ζητήστε από τα παιδιά να απλωθούν μέσα στον χώρο. Πείτε τους ότι πρέπει χωρίς να μιλήσουν να επιλέξουν μυστικά δύο από τα παιδιά που είναι στο χώρο και να δώσουν στο ένα παιδί τον ρόλο του «δικαιώματος» και στο άλλο παιδί τον ρόλο του «καταπιεστή». Μόνο οι ίδιοι θα ξέρουν ποιο παιδί διάλεξαν για δικαίωμα και καταπιεστή και δεν θα πρέπει κατά την κίνησή τους μέσα στο χώρο να το δείξουν ή να το αποκαλύψουν. Σκοπός του παιχνιδιού είναι το κάθε παιδί να κρατάει το δικαίωμά του ανάμεσα στον ίδιο και τον καταπιεστή του. Πείτε στα παιδιά να αρχίσουν να κινούνται γρήγορα με όποιον τρόπο και κατεύθυνση θέλουν μέσα στον χώρο. Εσείς μπορείτε να μετρήσετε ως το δέκα και να φωνάξετε «Ακίνητοι!», οπότε τα παιδιά πρέπει να μείνουν ακίνητα στην θέση τους. Ρωτάτε ποιο έχουν τη σωστή θέση, δηλαδή το δικαίωμά τους να παρεμβάλλεται ανάμεσα στους ίδιους και τον καταπιεστή τους. Μπορείτε να βγάξετε τα άτομα που «έχασαν» έξω ή απλά να τα ρωτάτε γιατί δεν προσπάθησαν περισσότερο να διεκδικήσουν το δικαίωμά τους και να το έχουν ως μέσο προστασίας ενάντια στην καταπίεση.

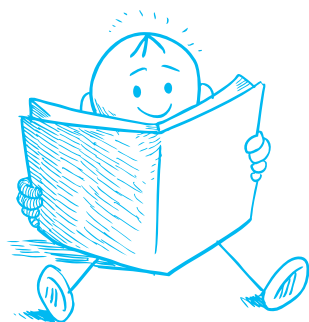
β. Καταιγίδα

Χωρίζετε τα παιδιά σε τρεις ομάδες και δίνετε σε κάθε ομάδα έναν ρόλο φυσικού φαινομένου που συνδέεται με την καταιγίδα (πχ. βροχή, αστραπή, αέρας). Τους ζητάτε ως ομάδα να αποφασίσουν έναν ήχο και μια κίνηση του σώματος που θα κάνουν όλοι μαζί για να αναπαραστήσουν αυτό το φυσικό φαινόμενο. Μόλις όλες οι ομάδες καταλήξουν στον ήχο και την κίνησή τους, τους εξηγείτε ότι θα αρχίσετε την αφήγηση του καιρού και θα πρέπει η κάθε ομάδα όταν θα ακούει το δικό της φυσικό φαινόμενο να «απαντάει» άμεσα με τον ήχο και την κίνηση που έχει αποφασίσει. Αρχίζετε την αφήγηση, φροντίζοντας να συνδυάζετε αιφνιδιαστικά τα φαινόμενα ώστε να είναι όλες οι ομάδες σε κίνηση. Ενδεικτικός τύπος αφήγησης του δελτίου καιρού:

*«Σήμερα έχει πολύ **αέρα** και νομίζω σταματάει τώρα ο **αέρας** και σιγά σιγά ψιχαλίζει μέχρι που έπιασε **βροχή**, πάει και η **βροχή** πέρασε, μα να που πέφτουν **αστραπές** στον ορίζοντα! Μα τι βλέπω; Ταυτόχρονα με τις **αστραπές** άρχισε να φυσά **αέρας**. Και τώρα ταυτόχρονα με τον **αέρα** έπιασε **βροχή** πάλι. Και τέλος όλα μαζί **αέρας, αστραπή** και **βροχή**! Έχουμε καταιγίδα!»*

γ. Θυμάσαι το δικαίωμα;

Τυπώνετε σε χαρτάκια τίτλους δικαιωμάτων του παιδιού από τη ΣΔΠ. Ζητάτε από 3-4 παιδιά να επιλέξουν ένα δικαίωμα με κλήρο. Τους αφήνετε να το σκεφτούν λίγο και να επιλέξουν μία παγωμένη στάση ως εικόνα για να αναπαραστήσουν το δικαίωμα αυτό. Όταν ετοιμαστούν τους ζητάτε να σταθούν όλοι μαζί σε ένα σημείο του χώρου που θα μπορούν όλα τα υπόλοιπα παιδιά να τους δουν και τους ζητάτε να δείξουν τις στάσεις που σκέφτηκαν. Καθώς τα έχετε τις εικόνες παγωμένες θα πρέπει α) να ενημερώσετε τα υπόλοιπα παιδιά ποιο δικαίωμα είναι αυτό που βλέπουν και β) να δώσετε ένα νούμερο σε αυτή την εικόνα. Ζητάτε μετά από τα παιδιά να αρχίσουν να κινούνται με ταχύτητα μέσα στο χώρο και κάθε φορά που θα τους λέτε ένα από αυτά τα νούμερα που δώσατε, θα πρέπει όλοι να ακινητοποιούνται επί τόπου και να παίρνουν τη στάση που είχαν δει να αντιστοιχεί σε αυτό το δικαίωμα. Η διαδικασία επαναλαμβάνεται με την ταχύτητα και το ρυθμό που θέλετε.

⁵Οι προτεινόμενες δράσεις στηρίζονται σε τεχνικές δραματοθεραπείας όπως αυτές που χρησιμοποιεί το Θέατρο Φόρουμ. Για περισσότερες ιδέες, ανατρέξτε στο Θεατροπαιδαγωγικό Προγράμματα με τεχνικές Θεάτρου Φόρουμ, (2010), Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση και Παιδεία - Κέντρο Τεχνών & Διεπιστημονικής Αγωγής. Δείτε επίσης προτεινόμενα energizings στο Education Pack "all different - all equal", (2004), Directorate of Youth and Sport, Council of Europe, σελ. 183 εν. και ABC, Teaching Human Rights: Practical activities for primary and secondary school (2004), United Nations, σελ. 34 εν.

2. Συνεχίστε με μια δομημένη δραστηριότητα μη τυπικής εκπαίδευσης, ανάλογα με τις ανάγκες και τους στόχους σας

Η βαλίτσα με τα Δικαιώματά⁶

Στόχος

- Εμβάθυνση στην κατανόηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- Σεβασμός και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- Ανάπτυξη ιδεών για την προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών
- Έμφαση στη συμμετοχή όλων για τη δημιουργία και προστασία των δικαιωμάτων

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ:

1. Ζητήστε από τα παιδιά να καθίσουν σε κύκλο και καθίστε και εσείς στον κύκλο αυτό.
2. Συζητήστε με τα παιδιά για τα δικαιώματα που περιλαμβάνονται στην Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Μπορείτε να έχετε τυπωμένο ένα αντίγραφο της Σύμβασης με απλά λόγια και να το διαβάσετε μαζί με τα παιδιά φέρνοντας παραδείγματα από την καθημερινότητα.

ΟΔΗΓΙΕΣ:

1. Ενημερώνετε τα παιδιά ότι πρόκειται να κάνετε ένα συμβούλιο ως ομάδα, το οποίο είναι πολύ σημαντικό και γι αυτό θα πρέπει να είναι πολύ συγκεντρωμένοι σε ό,τι ακουστεί. Πείτε τους ότι ως ομάδα πρέπει να μεταφερθείτε άμεσα σε έναν άλλο πλανήτη γιατί η γη έχει υποστεί μια τεράστια περιβαλλοντική καταστροφή, η οποία απειλεί κάθε μορφή ζωής στον πλανήτη. Η ομάδα σας έχει επιλεγεί να μεταβεί σε έναν άλλο πλανήτη του σύμπαντος ονόματι «ΤΟΓΚ» για να σωθεί αλλά και να αναπτύξει εκεί έναν νέο καλύτερο κόσμο για τους ίδιους και τις γενιές που θα ακολουθήσουν. Για αυτό το λόγο πρέπει όλοι να συνεισφέρουν με την συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων σχετικά με το τι θα πάρουν μαζί τους. Αυτό που τους επιτρέπεται να πάρουν είναι μια Βαλίτσα των Δικαιωμάτων, ώστε να είναι σε θέση να προστατέψουν τους ίδιους και τις επόμενες γενιές από παραβιάσεις. Εξηγήστε ότι αυτά που θα αποφασίσουν να πάρουν μαζί τους θα τα έχουν και στο μέλλον τους στον πλανήτη ΤΟΓΚ αλλά αυτά που θα αφήσουν πίσω δεν θα υπάρχουν πλέον στην ζωή τους.
2. Στο σημείο αυτό ενημερώνετε την ομάδα ότι ο κάθε ένας ξεχωριστά πρέπει να βάλει ένα δικαίωμα που θα επιλέξει μέσα στην βαλίτσα αλλά ταυτόχρονα πρέπει να αποδεχτεί τον σεβασμό όλων των δικαιωμάτων που έχουν τοποθετηθεί ήδη μέσα από τους προηγούμενους. Αυτό σημαίνει ότι θα ζητήσετε να ξεκινήσουν εκ δεξιών σας ένα ένα τα παιδιά όπως είναι καθισμένα στον κύκλο και να λένε «εγώ θα βάλω στην Βαλίτσα των Δικαιωμάτων». Θα μπορούσατε να το εμβασθύνετε περισσότερο αν έχετε χρόνο με το να ζητήσετε να αιτιολογούν κάθε φορά την επιλογή του δικαιωμάτος τους.
3. Ο επόμενος στην σειρά πρέπει να αναφέρει κάθε φορά τι υπάρχει ήδη μέσα στην βαλίτσα από τους προηγούμενους και μάλιστα με την σειρά που έχει ειπωθεί το κάθε δικαίωμα. Πρέπει λοιπόν να προσέχει τι βάζει ο κάθε ένας που έχει μιλήσει πριν από αυτόν και στο τέλος αφού αναφέρει τα προηγούμενα να πει και το δικό του δικαίωμα.
4. Σε περίπτωση που κάποια παιδιά δυσκολευτούν να αναφέρουν ένα δικαίωμα ή διαλέξουν δικαίωμα που έχει ήδη ειπωθεί, μπορείτε να τα διευκολύνετε στην επιλογή τους με ερωτήσεις όπως: «εσένα τι σε ενοχλεί στην καθημερινότητά σου από αυτά που βλέπεις γύρω σου ή σου συμβαίνουν και δεν θα ήθελες να το πάρεις μαζί; Πες μου κάτι που σ' αρέσει από αυτά που έχεις, από αυτά που συμβαίνουν στη ζωή σου ή των άλλων για να δούμε μαζί ποιο είναι το δικαίωμα στο οποίο αντιστοιχούν».
5. Όταν ο κύκλος κλείσει ανακοινώνετε ότι μόλις κλείδωσε η Βαλίτσα των Δικαιωμάτων και μπορείτε να συνεχίσετε με το ταξίδι σας προς τον πλανήτη ΤΟΓΚ. Ξεκινήστε μια συζήτηση-ανασκόπηση της δράσης με ερωτήσεις όπως:
 - Είστε ικανοποιημένοι από τα δικαιώματα που εξασφαλίσατε για εσάς και τις επόμενες γενιές στον νέο πλανήτη;
 - Υπάρχει κάποιο δικαίωμα που δεν βάλσατε στην βαλίτσα σας και θα το θέλατε; Ποιο; Γιατί;
 - Γιατί είναι σημαντική η ύπαρξη δικαιωμάτων στην ζωή μας; Από τι μας προστατεύουν;
 - Ήταν εύκολο ή δύσκολο να επαναλάβετε τα προαναφερθέντα δικαιώματα που είχαν μπει στην βαλίτσα; Διαφωνούσατε με κάποια από τις επιλογές των προηγούμενων;
 - Είναι εύκολο να σεβόμαστε τα δικαιώματα που επιλέγουν οι άλλοι να διεκδικήσουν για τη ζωή τους; Τι μπορούμε να κάνουμε για να τα προστατεύσουμε;

⁶Η προτεινόμενη δραστηριότητα αντλεί έμπνευση από τη δράση «Τα μέλλοντά μας» του Compass: Ένα Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για Νέους και Νέες, Ελληνική έκδοση, 2010, ΑΡΣΙΣ Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων, σελ. 197-199 και της δράσης "A constitution for our group" του Compassito: Manual on Human Rights Education for children, 2nd Edition, Council of Europe, 2009, σελ. 56-59

Νηπιαγωγός: Πως νομίζετε ότι μπορεί να βοηθήσει ο ένας τον άλλον;
Μαθήτρια: Να γίνουμε φίλοι και να μην μαλώνουμε.
Νηπιαγωγός: Και πότε δεν μαλώνουμε; **Μαθήτρια:** Όταν κάνουμε αυτό που λένε οι κανόνες (αναφορά στους κανόνες του «συντάγματος» με τη μορφή εκπαιδευτικού συμβολαίου που έφτιαξε τάξη νηπιαγωγείου τις πρώτες μέρες του σχολείου)

Καλλιτέχνες για τα ανθρώπινα δικαιώματα⁷

- Υπάρχουν δικαιώματα περισσότερο ή λιγότερο σημαντικά για τη ζωή μας; Εξαρτώνται αυτά μεταξύ τους; Μπορεί να υπάρξει το ένα χωρίς το άλλο;

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΣΥΝΕΧΕΙΑ:

- Μπορείτε να κάνετε μια λίστα των δικαιωμάτων που έχουν αναφέρει τα παιδιά και να την αναρτήσετε στην τάξη/στο χώρο σας λέγοντας πως από δω κι εμπρός τα δικαιώματα αυτά θα προστατεύονται από όλους ισότιμα ώστε να αρχίσετε στην πράξη τη ζωή στο νέο πλανήτη.
- Μετά από λίγο καιρό, μπορείτε να βάλετε τα παιδιά στη διαδικασία να σκεφτούν ποια υποχρέωση πρέπει να έχει κάθε άτομο και οι γύρω του για να απολαμβάνει το αντίστοιχο δικαίωμα. Αν π.χ. στη Βαλίτσα έχουν βάλει το δικαίωμα της ξεκούρασης, η αντίστοιχη υποχρέωση είναι να σέβονται το χρόνο κατά τον οποίο ξεκουράζονται οι άλλοι, αν έχουν βάλει το δικαίωμα στην έκφραση, θα πρέπει να σέβονται το δικαίωμα στην ελεύθερη έκφραση των άλλων κ.ο.κ. Η αντιστοίχιση των υποχρεώσεων στη λίστα των δικαιωμάτων που έχουν επιλέξει θα μπορούσε να προστεθεί στη Βαλίτσα τους και να συμφωνηθεί από την τάξη/ομάδα να τηρείται από εδώ κι εμπρός με αμοιβαιότητα και σεβασμό από όλους. Η νέα λίστα θα μπορούσε να έχει τη μορφή ενός (διδακτικού) συμβολαίου ή ενός συντάγματος για το νέο πλανήτη.
- Με την πάροδο του χρόνου ή όποτε παρουσιάζονται διαμάχες, μπορείτε να ανατρέχετε στη Βαλίτσα των δικαιωμάτων (και υποχρεώσεων) και να ζητάτε στα παιδιά να αναρωτηθούν αν τηρούν όσα έχουν συμφωνήσει να πάρουν στον πλανήτη τους, αν θα ανθεωρούσαν τις επιλογές τους και αν θεωρούν απαραίτητο να προβλέπονται κυρώσεις για όσους δεν τηρούν το κοινό συμβόλαιο.
- Μπορείτε να αναθέσετε στα παιδιά να κάνουν έρευνα σε ομάδες για την κατάσταση προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών στον πλανήτη. Σε ποιο βαθμό υπάρχει σεβασμός των δικαιωμάτων των παιδιών; Πόσες χώρες έχουν υπογράψει τη ΣΔΠ; Υπάρχει κάποιος μηχανισμός παρακολούθησης των υποχρεώσεων όλων των κρατών να σέβονται τα δικαιώματα του παιδιού; Ποιος είναι ο ρόλος των διεθνών οργανισμών όπως η UNICEF και η Υπάτη Αρμοστεία του ΟΗΕ για του Πρόσφυγες για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών; Τι γίνεται με τα δικαιώματα των παιδιών σε καιρό πολέμου;

Στόχος

- Εμβάθυνση της κατανόησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- Προώθηση της κινητοποίησης και ανάληψης πρωτοβουλιών για την ισότητα και την προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων συνεργασίας, φαντασίας και έκφρασης

Υλικά Δράσης:

- Κόλλες A4 και A3, είδη ζωγραφικής, παλιά περιοδικά, διάφορα έντυπα, παλιά ρούχα κτλ

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ:

1. Τυπώστε σε χαρτάκια κάποια από τα δικαιώματα που περιλαμβάνει η ΣΔΠ και διπλώστε τα σε μορφή κλήρων. Κάποια ενδεικτικά δικαιώματα παραθέτουμε κι εδώ:

απαγόρευση διακρίσεων

Όλα τα παιδιά είναι ίσα. Έχουν δικαίωμα να τα αντιμετωπίζουν χωρίς διακρίσεις λόγω της φυλής, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας, των απόψεων, της περιουσίας, της κατάστασης, των ιδιαίτερων αναγκών ή της εμφάνισής τους.

ελευθερία έκφρασης

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να αναζητούν, να μαθαίνουν και να μεταδίδουν πληροφορίες και ιδέες, και να εκφράζονται ελεύθερα, μέσα από τον γραπτό ή προφορικό λόγο, την τέχνη ή άλλους τρόπους, αρκεί να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων.

βία, παραμέληση, εκμετάλλευση

Τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από κάθε μορφή βίας, προσβολής, παραμέλησης, εγκατάλειψης, σωματικής, ψυχολογικής, πνευματικής ή σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης, όσο βρίσκονται στην ευθύνη των γονιών ή των κηδεμόνων τους ή άλλων προσώπων στα οποία αυτοί τα έχουν εμπιστευθεί.

παιδιά με αναπηρίες

Τα παιδιά με σωματικές ή πνευματικές αναπηρίες έχουν δικαίωμα να ζουν σε συνθήκες που εγγυώνται την αξιοπρέπειά τους και ευνοούν την αυτονομία τους. Να απολαμβάνουν ειδική φροντίδα και να

⁷Η προτεινόμενη δραστηριότητα αντλεί έμπνευση από τη δράσεις «Πανομίμια», του Compass; Ένα Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για Νέους και Νέες, Ελληνική έκδοση, 2010, ΑΡΣΙΣ Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων, σελ. 88-90 και τη δράση "Advertising Human Rights" του Composito: Manual on Human Rights Education for children, 2nd Edition, Council of Europe, 2009, σελ. 64-66

συμμετέχουν ισότιμα στην εκπαίδευση και την κοινωνική ζωή.

εκπαίδευση

Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα να πηγαίνουν στο σχολείο και να έχουν ίσες ευκαιρίες σε αυτό. Η Πολιτεία πρέπει να παίρνει μέτρα ώστε τα παιδιά να γράφονται και να μη διακόπτον το σχολείο. Τα μέτρα για τη σχολική πειθαρχία πρέπει να σέβονται τα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια των μαθητών.

ελεύθερος χρόνος και ψυχαγωγία

Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα να ξεκουράζονται, να έχουν ελεύθερο χρόνο, να παίζουν, να ψυχαγωγούνται και να ασχολούνται με πράγματα που τους ενδιαφέρουν.

ΟΔΗΓΙΕΣ:

1. Χωρίστε τα παιδιά σε ομάδες των τριών ή τεσσάρων ατόμων κατά τυχαίο τρόπο, ώστε οι πολύ κοντινοί φίλοι να μην είναι στην ίδια ομάδα και φροντίζοντας να έχετε μικτή σύνθεση αγοριών/κοριτσιών. Βάλτε τους κλήρους των δικαιωμάτων σε ένα κουτί και καλέστε έναν εκπρόσωπο κάθε ομάδας να τραβήξει έναν κλήρο, χωρίς να αποκαλύψει το περιεχόμενό του στις άλλες ομάδες.
2. Εξηγήστε ότι κάθε ομάδα είναι ένας μικρός σύλλογος καλλιτεχνών και έχει μία σημαντική αποστολή για την επόμενη εβδομάδα. Η εβδομάδα αυτή θα είναι ο χρόνος προετοιμασίας που θα έχουν στη διάθεσή τους για τη διοργάνωση ενός μικρού φεστιβάλ της τάξης/της ομάδας. Η επιμέρους αποστολή της κάθε ομάδας είναι να προετοιμάσει ένα καλλιτεχνικό έργο με θέμα το δικαίωμα που περιγράφει το χαρτάκι της. Το μέσο καλλιτεχνικής έκφρασης θα πρέπει να διαφέρει από ομάδα σε ομάδα και μπορεί να συναποφασιστεί μεταξύ των ομάδων και/του εκπαιδευτή ή να τεθεί πάλι σε κλήρωση. Οι πιθανές τέχνες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είναι το θεατρικό, η παντομίμα, το βίντεο κλιπ, το κολλάζ/ζωγραφική, η φωτογραφία κ.ά.
3. Οι ομάδες μπορούν να χρησιμοποιήσουν υλικά που θα συγκεντρωθούν από τα παιδιά και τον εκπαιδευτή στην τάξη, από την καθημερινότητα, τον ημερήσιο τύπο, αφίσες του δρόμου κτλ. Επίσης, έχουν το χρόνο να αναζητήσουν πληροφορίες και στοιχεία για το δικαίωμα που έχουν να δραματοποιήσουν ή να αναπαράσθουν, ώστε να είναι και τα μέλη της ομάδας πιο ενημερωμένα και να μπορούν να πληροφορήσουν το «κοινό» του φεστιβάλ που μπορεί να έχει απορίες σχετικές με τα έργα τέχνης και τις παραστάσεις.
4. Στο ενδιάμεσο της εβδομάδας προετοιμασίας μπορείτε να διοργανώσετε μία συνάντηση πρόβας και εξάσκησης, ώστε να επιβλέψετε την πρόοδο των ομάδων, να ενθαρρύνετε τις προσπάθειές τους, να επιλύσετε απορίες και να υποστηρίξετε τη διαδικασία. Θα έχουν τα μέσα και η προσέγγιση που έχουν επιλέξει ανταπόκριση στο κοινό; Έχουν ως στόχο να ευαισθητοποιήσουν, να συγκινήσουν ή να προβληματίσουν το «κοινό»; Είναι κατάλληλες οι τεχνικές τους για αυτό το σκοπό;
5. Την ημέρα της διοργάνωσης του φεστιβάλ οι ομάδες μαζεύονται όλες μαζί για να βοηθήσει η μία την άλλη στο «στήσιμο» της έκθεσης και τη διαμόρφωση του χώρου. Όταν όλες οι ομάδες είναι έτοιμες, ζητήστε από κάθε μία να ξεκινήσει την αναπαράσταση ή να παρουσιάσει στο «κοινό» τη δουλειά που έχει κάνει. Μετά από κάθε παρουσίαση ενθαρρύνετε τη συζήτηση ανάμεσα στην ομάδα καλλιτεχνών και στο «κοινό» που είναι οι υπόλοιποι συμμελητές τους. Μπορείτε να ξεκινήσετε ζητώντας από το κοινό να σχολιάσει το έργο που είδε και ρωτώντας:
 - Ποιο δικαίωμα δραματοποίησε/παρουσίασε αυτή η ομάδα καλλιτεχνών;
 - Θεωρείτε την παρουσίαση πλήρη; Ποια συναισθήματα, ιδέες ή σκέψεις σας γεννήθηκαν από την παρουσίαση;
 - Θέλετε να ρωτήσετε κάτι τους καλλιτέχνες για το θέμα και τα υλικά με τα οποία δούλεψαν; Να σας εξηγήσουν κάτι που δεν καταλάβατε;
Απευθυνθείτε στους καλλιτέχνες:
 - Ήταν δύσκολο να αναπαράσθεται με καλλιτεχνικά μέσα αντί με λόγια το δικαίωμά σας; Ποια μέθοδο δουλειάς και συνεργασίας ακολουθήσατε; Ήταν τελικά δυσκολότερο από όσο είχατε φανταστεί;
 - Πιστεύετε ότι πετύχατε τους στόχους που είχατε θέσει ως ομάδα; Περάσατε το μήνυμα που θέλατε;
 - Είστε ευχαριστημένοι με τα σχόλια και την ανταπόκριση του κοινού;
 - Ποιες ήταν οι ομοιότητες και ποιες οι διαφορές μεταξύ των διαφορετικών ομάδων και των έργων τους; Είχαν διαφορετικά αποτελέσματα;
 - Οι πληροφορίες και τα συναισθήματα που προκαλούνται από τα καλλιτεχνικά μέσα πρέπει να φιλτράρονται ή είναι πάντα αντικειμενικά και αυθεντικά;Συνδέστε τη δραστηριότητα με τα ανθρώπινα δικαιώματα, κάνοντας ερωτήσεις όπως οι παρακάτω:
 - Μάθατε κάτι καινούριο για τα ανθρώπινα δικαιώματα;

- Μπορεί η τέχνη να έχει θετική συμβολή στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κόσμου για τα ανθρώπινα δικαιώματα; Μπορεί να συμβάλει στην προστασία τους;
- Ποια άλλα μέσα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μετάδοση του μηνύματος προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών; Μπορείτε να σκεφτείτε πρωτοβουλίες που μπορεί να αναλάβει ο καθένας, ανεξάρτητα από τη δουλειά που κάνει;
- Μπορείτε να σκεφτείτε δικαιώματα για τα οποία είναι πολύ σπάνιο ή πολύ δύσκολο να παρουσιαστεί, να ακουστεί, να προβληθεί κάτι; Τι αντίκτυπο έχει αυτό για τα άτομα που είναι θύματα παραβίασης των αντίστοιχων δικαιωμάτων; Μπορείτε να δώσετε σχετικά παραδείγματα;
- Είχατε δει ποτέ πριν παντομίμα ή τη χρήση της νοηματικής γλώσσας στην καθημερινή σας ζωή; (εφόσον χρησιμοποιηθεί αυτό το μέσο) Οι άνθρωποι με προβλήματα ακοής υφίστανται παραβιάσεις και διακρίσεις στην καθημερινή ζωή; Έχουν τα ίδια μέσα διεκδίκησης των δικαιωμάτων τους με τους υπόλοιπους;
- Γιατί είναι σημαντικό για τους ανθρώπους να γνωρίζουν και να διεκδικούν τα δικαιώματά τους;

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΣΥΝΕΧΕΙΑ:

1. Μετά τη συζήτηση και την ανατροφοδότηση μεταξύ των ομάδων καλέστε τις ομάδες να διορθώσουν, βελτιώσουν, εμπλουτίσουν τις παρουσιάσεις και τα έργα τους ώστε να «ανοίξει» το φεστιβάλ στο ευρύτερο κοινό. Καλέστε στο ανοικτό φεστιβάλ μαθητές άλλων τάξεων, γονείς, εξωτερικούς επισκέπτες. Μπορούν οι ομάδες να αναλάβουν να καλέσουν επίσης εκπροσώπους από οργανώσεις ή φορείς ή άτομα που μπορούν να μιλήσουν ζωντανά και να τους πάρουν συνέντευξη για το πώς διεκδίκησαν τα δικαιώματά τους για να πετύχουν ένα σκοπό ή για το κοινό συμφέρον (π.χ. αθλητές με αναπηρία, μετανάστες που συμμετέχουν στα νέα τοπικά συμβούλια μεταναστών, δραστήριους συλλόγους με άτομα τρίτης ηλικίας κτλ). Εάν είναι δυνατό, τραβήξτε βίντεο και φωτογραφίες από το φεστιβάλ και κάντε μαζί με τις υπεύθυνες ομάδες ανασκόπηση και αυτοκριτική μετά την ολοκλήρωση του φεστιβάλ.
2. Ενθαρρύνετε τα παιδιά να αναζητήσουν καλλιτεχνικά έργα, πίνακες ζωγραφικής, θεατρικές παραστάσεις, τραγούδια, βιβλία κτλ με θέμα τις διακρίσεις, τον αποκλεισμό, τα ανθρώπινα δικαιώματα. Μπορεί το κάθε παιδί να διαλέξει ένα από τα έργα αυτά και να κάνει μία «τεχνοκριτική» για το πώς χειρίζεται το θέμα ο καλλιτέχνης, ποια μέσα χρησιμοποιεί, τα αισθήματα και την εντύπωση που προκαλεί στον αναγνώστη/θεατή και την αποτελεσματικότητά του

**Άραγε
τι ταμπέλα
έχω;⁸**

Στόχος

- Σύνδεση στερεοτύπων και διακρίσεων που παρατηρούνται στην καθημερινότητα, στην τοπική κοινωνία, στην ομάδα των παιδιών
- Σεβασμός στη διαφορετικότητα
- Καταπολέμηση ρατσισμού, διακρίσεων και ξενοφοβίας
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων έκφρασης και επικοινωνίας

Υλικά Δράσης:

Κόλλες Α4 και κολλητική ταινία ή αυτοκόλλητα, στυλό και σφυρίκτρα (προαιρετικά)

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ:

1. Κατασκευάζετε τις ταμπέλες γράφοντας με μεγάλα ευδιάκριτα γράμματα πάνω σε χαρτί Α4 διπλωμένο στη μέση ή σε μεγάλα αυτοκόλλητα τους ρόλους και τα συναισθήματα που θα επιλέξετε οι ίδιοι για να συζητήσουν τα παιδιά. Σε κάθε χαρτί γράφετε μόνο έναν ρόλο ή ένα συναισθημα. Ενδεικτικά παραθέτουμε παρακάτω ένα σχετικό κατάλογο, τον οποίο μπορείτε να προσαρμόσετε στις ανάγκες της ομάδας σας και στους διδακτικούς σας στόχους. Το είδος των καταλόγων που θα κάνετε, αν δηλαδή περιλαμβάνουν ρόλους, συναισθήματα, καταστάσεις, δικαιώματα, παραβιάσεις εξαρτάται από το δικό σας σχεδιασμό.

Ρόλοι

1. Άστεγος
2. Τυφλός
3. Ζητιάνος
4. Αγράμματος
5. Ολυμπιονίκης
6. Χαζός
7. Μετανάστης
8. Φυλακισμένος
9. Ανάπηρος με αμαξίδιο
10. Φτωχός
11. Μουσουλμάνος
12. Ήρωας
13. Στार της τηλεόρασης
14. Ποδοσφαιριστής

Συναισθήματα

1. Φιλία
2. Πείνα
3. Ευτυχία
4. Κακία
5. Λύπη
6. Θλίψη
7. Χαρά
8. Ρατσισμός
9. Θυμός
10. Βία
11. Ζήλεια
12. Πόνος
13. Ελευθερία
14. Κακοποίηση

⁸Η τεχνική με τις ταμπέλες είναι εμπνευσμένη από τις τεχνικές που χρησιμοποιεί η δραματοθεραπεία.

ΟΔΗΓΙΕΣ:

1. Εξηγήστε στα παιδιά ότι θα κολλήσετε στη πλάτη τους μία ταμπέλα, της οποίας το περιεχόμενο δεν θα γνωρίζουν. Ακολουθώντας τις οδηγίες του παιχνιδιού θα πρέπει να συγκεντρώσουν κατάλληλες πληροφορίες που θα τους βοηθήσουν να μαντέψουν τι γράφει η ταμπέλα που έχουν κολλημένη στην πλάτη τους.
2. Χωρίζετε τα παιδιά σε δύο ισάριθμες ομάδες. Ζητήστε τους μετά να κάνουν δύο σειρές αντικριστά η μία από την άλλη σε απόσταση μισού μέτρου. Επίσης, προσπαθήστε τα άτομα της κάθε σειράς να έχουν κρατήσει ικανή απόσταση το ένα από το άλλο, ώστε να μην ενοχλούνται από τις συνομιλίες των διπλανών τους όταν ξεκινήσει η δράση.
3. Ονομάζετε την μία σειρά Α και την απέναντι σειρά Β. Η σειρά Α θα είναι σταθερή στην θέση της. Η σειρά Β από την άλλη θα μετακινείται κάθε φορά που θα ακούει την σφυρίχτρα σας (ή το πρόσταγμα «αλλαγή»). Η μετακίνηση της σειράς αυτής θα είναι ως εξής: το πρώτο παιδί της σειράς Β κάθε φορά θα πηγαίνει στο τέλος της σειράς και όλα τα υπόλοιπα παιδιά της σειράς Β θα πρέπει να μεταφέρονται μια θέση πιο μπροστά.
4. Η κάθε σειρά με το δικό σας πρόσταγμα θα γυρνάει την πλάτη ταυτόχρονα για λίγο στην απέναντι σειρά, ώστε το παιδί που είναι ακριβώς απέναντι να δει τι γράφει η ταμπέλα του παιδιού που στέκεται αντικριστά του. Τα προστάγματα πρέπει να είναι σύντομα, όπως «τώρα η σειρά Α να γυρίσει την πλάτη». Φροντίστε να διευκρινίσετε ότι αυτό θα πρέπει να γίνει σύντομα και ταυτόχρονα και δεν θα πρέπει να αρχίσουν συνομιλίες ανάμεσα στα παιδιά που στέκονται στις δύο σειρές μέχρι να δώσετε το επόμενο πρόσταγμα. Δίνετε το επόμενο πρόσταγμα, όπως «η σειρά Β να ξεκινήσει τώρα να μιλάει», οπότε τα μέλη της ομάδας Β θα έχουν ένα λεπτό στη διάθεσή τους να εκφράσουν στον απέναντί τους μόνο τα συναισθήματά τους, τι αισθάνονται δηλαδή για αυτό που διάβασαν στην ταμπέλα του. Αμέσως μετά το λεπτό αυτό, σταματούν να μιλούν και ζητάτε από την σειρά Β να δείξει την πλάτη της στην σειρά Α, και τα μέλη της σειράς Β έχουν πια ένα λεπτό για να εκφράσουν στα παιδιά της σειράς Α τα συναισθήματά τους για τις ταμπέλες που φέρουν στις πλάτες τους.
5. Αφού γυρίσουν πλάτη και οι δύο σειρές, ζητάτε από το πρώτο παιδί της σειράς Β να πάει στο τέλος και όλοι της σειράς αυτής να έρθουν ένα βήμα μπροστά. Έτσι, κάθε φορά ένα νέο μέλος της σειράς Β θα έχει τη δυνατότητα να εκφράσει τα συναισθήματά του στην ταμπέλα του κάθε μέλους της σειράς Α, η οποία παραμένει σταθερή σε όλο το παιχνίδι. Το παιχνίδι τελειώνει όταν το παιδί που ήταν πρώτο στη σειρά Β όπως ξεκινά το παιχνίδι, βρεθεί ξανά στην πρώτη θέση. Κατά αυτό τον τρόπο, όλα τα παιδιά της σειράς Α έχουν ακούσει τα συναισθήματα όλων των παιδιών της σειράς Β και αντίστροφα.
6. Πριν το ξεκίνημα των μονόλεπτων ομιλιών θα ήταν χρήσιμο να δώσετε ένα παράδειγμα όπως, «αν έχετε ταμπέλα που γράφει «παγωτό» ο απέναντί σας θα μπορούσε να σας πει: μου δημιουργείς δροσιά και απόλαυση, μ' αρέσεις, θα σε ήθελα στην ζωή μου κάθε μέρα.»
7. Τονίστε ότι πάντα διαβάζουμε μόνο την ταμπέλα που έχουμε ακριβώς απέναντί μας. Εξηγήστε στα παιδιά ότι κατά τη διάρκεια που τα μέλη της απέναντι σειράς εκφράζονται για την ταμπέλα τους, αυτά θα πρέπει να ακούν και να παραμένουν σιωπηλά. Δεν επιτρέπεται ο διάλογος ή διευκρινιστικές ερωτήσεις. Μόνο ακούνε προσεκτικά.
8. Διευκρινίστε ότι ο στόχος είναι να ανακαλύψουν τι γράφει η ταμπέλα που ο καθένας/καθεμία έχει κολλημένη στην πλάτη. Σε αυτό θα βοηθήσει το ότι όλα τα μέλη της απέναντι σειράς θα έχουν την ευκαιρία να περιγράψουν με τη σειρά τους τα συναισθήματα που του προκαλεί η ταμπέλα, χωρίς να περιγράψουν ή να πουν την ίδια την λέξη. Εξηγήστε τους ότι είναι σημαντικό να μην φανερώσουν στους άλλους τι ταμπέλα έχουν στην πλάτη.
9. Όταν όλα τα παιδιά εκφράσουν συναισθήματα για τις ταμπέλες και ολοκληρωθεί η μετακίνηση της σειράς Β, τους ζητάτε να κάτσουν σε κύκλο χωρίς να επιχειρήσουν να δουν την ταμπέλα τους.
10. Κάντε ανασκόπηση της δράσης μέσα από τη συζήτηση που θα ακολουθήσει με ερωτήσεις εισαγωγής όπως:
 - Πόσο εύκολο ήταν να εκφράσετε τα συναισθήματά σας για την εκάστοτε ταμπέλα που διαβάζατε;
 - Αισθανόσασταν και ταυτιζόσασταν με αυτά που λέγατε ή ο τρόπος που εκφραστήκατε ήταν μόνο για να καταλάβει ο απέναντι τι ταμπέλα είναι;
 - Πώς αισθανθήκατε με αυτά που ακούσατε από τους άλλους για την ταμπέλα που είχατε; Σας επηρέασαν θετικά ή αρνητικά;
 - Ακούσατε αντικρουόμενα συναισθήματα για την ταμπέλα σας από τους απέναντί σας; Πώς το εξηγείτε αυτό;

Τσαφ και Τσουφ⁹

- Πώς βλέπετε το γεγονός ότι οι άνθρωποι πολύ συχνά βάζουν άκριτα ταμπέλες στους άλλους και τους κατατάσσουν σε κατηγορίες;
 - Τι συνέπειες έχει αυτό για τη ζωή τους, τα δικαιώματά τους, τον τρόπο που τους συμπεριφέρονται οι άλλοι;
 - Πώς πιστεύετε ότι αισθάνονται αυτοί που έχουν «χαρακτηρισθεί» με τον τρόπο που περιγράφει η ταμπέλα σας;
 - Πιστεύετε ότι υπήρχαν ταμπέλες στο παιχνίδι που αντιστοιχούν σε πραγματικές καταστάσεις σήμερα, όπου άτομα υφίστανται καταπίεση και διακρίσεις; Ποιες είναι αυτές οι καταστάσεις; Μπορείτε να σκεφτείτε τρόπους αντιμετώπισής τους;
11. Στο τέλος της συζήτησης, τα παιδιά ένα ένα δηλώνουν ποια ταμπέλα μαντεύουν ότι έχουν στην πλάτη τους απαντώντας στην ερώτηση «άραγε τι ταμπέλα έχεις;». Αντί να απαντήσετε αν είναι σωστή ή λάθος η «μαντεψιά» τους, αφαιρείτε εσείς την ταμπέλα του/της από την πλάτη, την διαβάζετε, του τη δίνετε και προχωράτε στο επόμενο παιδί μέχρι να αποκαλυφθούν όλες οι ταμπέλες.

Στόχος

- Ανάπτυξη δεξιοτήτων συνεργασίας και αλληλεγγύης
- Εμβάθυνση στο δικαίωμα στη διασκέδαση, στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και των αστέγων
- Σύνδεση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν άτομα με αναπηρία ή λιγότερο προνομιούχα άτομα με επίκαιρα προβλήματα της κοινωνίας όπως η έλλειψη στέγης και η έλλειψη προσβασιμότητας των δημόσιων χώρων
- Καταπολέμηση αποκλεισμού και διακρίσεων

ΟΔΗΓΙΕΣ:

1. Πείτε στα παιδιά να κάνουν ένα κύκλο, πιάνοντας τα χέρια τους. Περνάτε εξωτερικά του κύκλου και ακουμπώντας τον ώμο του κάθε παιδιού του δίνετε εναλλάξ το όνομα ΤΣΑΦ και ΤΣΟΥΦ και του ζητάτε να θυμάται το όνομα που του δώσατε ως το τέλος της δράσης.
2. Όπως είναι πιασμένα τα παιδιά σε κύκλο αρχίστε να τους διηγείστε μία ιστορία όπως η ακόλουθη:
«Σε ένα απομακρυσμένο φανταστικό νησί στον Ειρηνικό, το Τσιφμουμ, ζουν εδώ και πολλά χρόνια δύο φυλές: οι ΤΣΑΦ και οι ΤΣΟΥΦ. Τα μέλη των δύο φυλών είναι πολύ αγαπημένα μεταξύ τους και ζουν ειρηνικά. Οι ΤΣΑΦ είναι καλοί ξυλουργοί και κατασκευάζουν ωραίες καλύβες και οι ΤΣΟΥΦ είναι πολύ ικανοί ξυλοκόποι. Το πρωί δουλεύουν όλοι μαζί βοηθώντας ο ένας τον άλλον και το βράδυ διασκεδάζουν όλοι ενωμένοι γύρω από τη φωτιά με χορούς, τραγούδια και ιστορίες. Αγαπημένη τους διασκέδαση είναι να γυρίζουν γύρω –γύρω από τη φωτιά με χορούς, τραγούδια και ιστορίες. Αγαπημένη τους διασκέδαση είναι να γυρίζουν γύρω –γύρω από τη φωτιά και να φωνάζουν τα ονόματα των φυλών τους.»
3. Παρακινείτε τα παιδιά τα ξεκινήσουν να γυρίζουν γύρω – γύρω λέγοντας τα ονόματα που τους έχετε δώσει, ΤΣΑΦ και ΤΣΟΥΦ. Μετά από λίγο συνεχίστε την αφήγηση:
«Μα ένα βράδυ οι δύο φύλαρχοι τσακώνονται για το ποια είναι η καλύτερη και πιο ικανή φυλή του νησιού και αποφασίζουν να χωρίσουν τις φυλές. Η φυλή των ΤΣΑΦ θα πάει στην αριστερή πλευρά του νησιού και η φυλή των ΤΣΟΥΦ στην δεξιά πλευρά»
4. Δείχνετε με τα χέρια σας τις περιοχές που έχετε ορίσει στο χώρο σας ως αριστερή και δεξιά πλευρά του νησιού, όπου θα πρέπει να καταλήξουν τα παιδιά από κάθε φυλή. Και συνεχίζετε:
«Επειδή είναι όμως νύχτα και φυσάει πολύ δυνατός αέρας τα μέλη των φυλών δεν μπορούν να δουν τίποτα. Για να μπαιλώσουν λοιπόν να βρουν τις καλύβες στην μεριά του νησιού που τους αντιστοιχεί πρέπει να λένε το όνομα της φυλής τους και να κατευθύνονται εκεί που ακούνε και τα υπόλοιπα μέλη της φυλής.»
5. Στο σημείο αυτό ζητείστε από τα παιδιά να αφήσουν τα χέρια τους όπως είναι στον κύκλο και να κλείσουν όλα τα μάτια τους. Εξηγήστε τους ότι με κλειστά τα μάτια και μόνο λέγοντας το όνομα της φυλής που ανήκουν πρέπει να πάνε στην πλευρά του νησιού που αποφάσισε ο φύλαρχός τους. Αν έχετε στη διάθεσή σας κασετόφωνο, μπορείτε να βάλετε να παίζει ήχος και θορύβους καταγίδας όσο τα μέλη των φυλών θα προσπαθούν να βρουν το ένα το άλλο, ώστε να δυσκολέψετε ακόμα περισσότερο την αποστολή τους. Όταν όλα τα παιδιά καταφέρουν να βρουν τα άλλα μέλη της φυλής τους και να πάνε στο μέρος του νησιού που πρέπει να βρίσκονται, τους ζητάτε να ανοίξουν τα μάτια και συνεχίζετε την ιστορία:
«Μόλις οι φυλές φτάσανε στη δική τους πλευρά του νησιού διαπίστωσαν ότι ο αέρας είχε καταστρέψει τις καλύβες τους και δεν είχαν που να μείνουν. Τις επόμενες ημέρες οι φυλές υπέφεραν πολύ. Γιατί; Μα ούτε καλύβες είχαν να μείνουν ούτε και τους φίλους τους να τους βοηθήσουν και να διασκεδάσουν τα

⁹Η προτεινόμενη δραστηριότητα αντλεί έμπνευση από τη δράση "Odd one out" του Education Pack "all different - all equal", (2004), Directorate of Youth and Sport, Council of Europe, σελ. 133-134 και τη δράση "Escape and Separation" του Passages: An awareness game confronting the plight of refugees, (1995), United Nations High Commissioner for Refugees, σελ. 24-25.

βράδια. Οι φύλαρχοί τους δεν τους επέτρεπαν να συνεργαστούν για να μπορέσουν να φτιάξουν πάλι τις καλύβες, εφόσον οι ΤΣΑΦ ξέρανε μόνο να χτίζουν και οι ΤΣΟΥΦ μόνο να κόβουν γερά ξύλα για τις καλύβες. Χωρίς μέρος να μείνουν και χωρίς τους φίλους τους οι φυλές έγιναν δυστυχισμένες και δεν προχωρούσε τίποτα στη ζωή τους. Μηροστά στον κίνδυνο και τη δυστυχία που έφερε στις φυλές τους η δικόνοια, οι φύλαρχοι αποφάσισαν να ξεχάσουν τις διαφωνίες τους και να ενώσουν ξανά τις φυλές στο νησί, ώστε να συνεχίσουν τη ζωή τους όπως ήταν πριν. Το ίδιο βράδυ ανακοίνωσαν στα μέλη των φυλών τους ότι θα ξαναενωθούν και τους κάλεσαν όλους γύρω από τη φωτιά και πάλι»

6. Εξηγήστε στα παιδιά ότι η απόφαση των φυλάρχων τους πάρθηκε το βράδυ. Επομένως, θα πρέπει όλοι να κλείσουν πάλι τα μάτια τους και να επιστρέψουν στο κύκλο, όπου θα πρέπει να σταθούν και να κρατηθούν χέρι χέρι πάλι εναλλάξ με μέλη της άλλης φυλής (ΤΣΑΦ-ΤΣΟΥΦ-ΤΣΑΦ-ΤΣΟΥΦ κλπ.). Τονίστε ότι δεν μπορούν να λένε τίποτα παρά μόνο το όνομα της φυλής τους προκειμένου να αναγνωρισούν το πού θα πρέπει να σταθούν για να πάρουν την σωστή θέση στον κύκλο. Η δράση τελειώνει όταν τα παιδιά καταφέρουν να γυρίσουν πάλι γύρω από τη φωτιά σε ένα συνεχές χαρούμενο ΤΣΑΦ-ΤΣΟΥΦ.
7. Ζητήστε από τα παιδιά να ανοίξουν τα μάτια και τοποθετήστε καθίσματα σε κύκλο για να καθίσετε και να συζητήσετε την δράση αυτή. Μπορείτε να συνδέσετε την εμπειρία του παιχνιδιού με τα ανθρώπινα δικαιώματα προκειμένου να κάνετε ανασκόπηση της δράσης με τις ακόλουθες ενδεικτικές ερωτήσεις:
 - Σας άρεσε το παιχνίδι; Σας φάνηκε δύσκολο;
 - Πόσο σημαντικό ήταν για τις ζωές των φυλών και την επιβίωσή τους το ότι είχαν αναπτύξει συνεργασία και ομαδική δουλειά; Ήταν στην ομαδική δουλειά τους κάποια φυλή σημαντικότερη από την άλλη;
 - Πώς νιώσατε όταν δεν μπορούσατε να διασκεδάσετε με τους φίλους σας από την άλλη φυλή; Η διασκέδαση είναι δικαίωμα; Ξέρετε παιδιά που δεν απολαμβάνουν αυτό το δικαίωμα;
 - Ήταν εύκολο ή δύσκολο να βρείτε τη φυλή σας με κλειστά μάτια;
 - Πώς νομίζετε ότι αισθάνονται οι άνθρωποι που έχουν προβλήματα όρασης; Αντιμετωπίζουν προβλήματα στην καθημερινότητα όπως αυτά που βιώσατε εσείς στο παιχνίδι για να βρείτε το δρόμο σας;
 - Πώς νομίζετε ότι πρέπει να αντιμετωπίζουμε τους ανθρώπους αυτούς και τι πρέπει να γίνει για να προστατεύονται τα δικαιώματά τους και να έχουν ίδια ποιότητα στην καθημερινότητά τους με τους υπόλοιπους;
 - Πώς αισθανθήκατε που ξαφνικά δεν είχατε μέρος να μείνετε, να προφυλαχτείτε από το κρύο, κρεβάτι να κοιμηθείτε, ασφάλεια;
 - Υπάρχουν άνθρωποι που ζουν σε αυτές τις συνθήκες σήμερα ή/και είναι άστεγοι;
 - Είναι η ασφαλής και αξιοπρεπής στέγη δικαίωμα;
 - Ποιο είναι το πιο σημαντικό πράγμα που πήρατε από αυτό το παιχνίδι;

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΜΨΥΧΩΤΗ:

- Πρωτού ξεκινήσετε τη δράση αυτή, βεβαιωθείτε ότι ο χώρος σας είναι κατάλληλος και επαρκής ώστε να παιδιά να κινηθούν σε αυτόν με ασφάλεια όταν έχουν κλειστά τα μάτια.
- Μπορείτε να προσαρμόσετε το σενάριο της φανταστικής ιστορίας και τον τρόπο αναγνώρισης των ομάδων μεταξύ τους ανάλογα με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα φαινόμενα αποκλεισμού που θέλετε να συζητήσετε. Οι ομάδες θα μπορούσαν π.χ. να βλέπουν αλλά να μην ακούνε κ.ο.κ.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΣΥΝΕΧΕΙΑ:

- Μετά την ολοκλήρωση της δράσης μπορείτε να αναθέσετε στα παιδιά να κάνουν μία έρευνα σε ομάδες για ένα από τα θέματα που συζητήθηκαν και τους ενδιαφέρει περισσότερο:
 - Θα μπορούσε μία ομάδα να ερευνήσει και να καταγράψει την προσβασιμότητα του σχολικού κτιρίου. Μπορούν να έχουν πρόσβαση και να συμμετέχουν σε όλες τις δραστηριότητές του παιδιά με προβλήματα κινητικότητας, όρασης ή ακοής; Ποιες άλλες κατηγορίες μαθητών μπορεί να αποκλείονται από το σχολείο και να μην εκπροσωπούνται; Τι βελτιώσεις θα μπορούσαν να γίνουν στις εγκαταστάσεις ή στον τρόπο οργάνωσης της λειτουργίας του σχολείου; Έχει αντίστοιχα προβλήματα ή ελλείψεις η γειτονιά σας, οι χώροι που παίζετε και που κινείστε καθημερινά;
 - Μια άλλη ομάδα θα μπορούσε να ασχοληθεί με θέμα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Να βρει πληροφορίες και στοιχεία για το φαινόμενο των αστέγων ή των ανθρώπων που ζουν σε συνθήκες φτώχειας σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Τι προσπάθειες γίνονται για την

αντιμετώπιση του φαινομένου; Μπορούν να πάρουν συνεντεύξεις από εκπροσώπους υπηρεσιών πρόνοιας και μη κυβερνητικών οργανώσεων που ασχολούνται με αυτά τα θέματα σε τοπικό επίπεδο.

Πες μου πού φταίω;¹⁰

Στόχος

- Καταπολέμηση ρατσισμού, διακρίσεων και ξενοφοβίας
- Ευαισθητοποίηση σε θέματα ασύλου, αναπηρίας, αποκλεισμού
- Συνειδητοποίηση των λανθασμένων στάσεων που μας οδηγούν στις προκαταλήψεις και τον αποκλεισμό
- Εξάσκηση των δεξιοτήτων για επικοινωνία και παρατήρηση
- Ανάπτυξη της δεξιότητας κριτικής θεώρησης των πληροφοριών και συσχέτισής τους με την καθημερινή εμπειρία.

Υλικά Δράσης:

Χαρτί Α4 για να τυπώσουμε τα δυο σενάρια της δράσης

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ:

1. Δημιουργείτε δύο φανταστικά σενάρια καταπάτησης δικαιωμάτων ή διακρίσεων και στερεοτύπων, τα οποία τυπώνετε ώστε τα μισά παιδιά να πάρουν το ένα σενάριο και τα άλλα μισά το άλλο. Προσέξτε ώστε τα σενάρια να μην ταυτίζονται με κάποιο βίωμα ή κατάσταση πολύ κοντινή σε κάποιο από τα παιδιά της ομάδας. Αν π.χ. θέλουμε να θίξουμε το φαινόμενο των διακρίσεων με βάση την εθνική καταγωγή, στο φανταστικό σενάριο χρησιμοποιούμε ως χώρα προέλευσης του χαρακτήρα μια χώρα φανταστική ή μια χώρα από την οποία δεν κατάγονται παιδιά της τάξης/ομάδας μας. Ενδεικτικά σενάρια:

ΟΜΑΔΑ Α

Είσαι πρόσφυγας από μια πολύ βασανισμένη χώρα, που υποφέρει χρόνια από πολέμους και φτώχεια. Μετά από πολλές ταλαιπωρίες και ένα δύσκολο ταξίδι ήρθες με την οικογένειά σου στην Ελλάδα όπου μένεις εδώ και 6 χρόνια. Είσαι 11 χρονών, μιλάς πολύ καλά την ελληνική γλώσσα και είσαι καλός μαθητής στο σχολείο. Μια μέρα όμως στην τάξη σου χάθηκε το πορτοφόλι ενός συμμαθητή σου. Ενώ κανείς δεν σου είπε προσωπικά τίποτα, το βλέμμα και η στάση όλων στην τάξη σου από το πρωί δείχνει ότι υποπετούνται εσένα για την κλοπή. Αυτή η κατάσταση χειροτέρεψε τις επόμενες ώρες των μαθημάτων και στα διαλείμματα ένιωθες τους συμμαθητές σου να μιλάνε πίσω από την πλάτη σου. Όταν φεύγατε πια από το σχολείο, ο συμμαθητής σου βρήκε το πορτοφόλι του στην εσωτερική τσέπη του μπουφάν του.

Πες μας πως αισθάνθηκες όλη την μέρα στο σχολείο.

ΟΜΑΔΑ Β

Είσαι παιδί με αναπηρία. Πολύ μικρός είχες ένα αυτοκινητιστικό ατύχημα και από τότε μπορείς να κινηθείς με δυσκολία κουτσαινόντας στο ένα πόδι. Η οικογένειά σου είναι φτωχή αλλά σε αγαπούν και σε φροντίζουν πολύ. Έχουν κάνει ό,τι μπορούν για το πρόβλημα της υγείας σου, αλλά η οικονομική τους κατάσταση δεν τους επιτρέπει να πληρώσουν για μια πιο εξειδικευμένη θεραπεία που θα μπορούσε ίσως να βελτιώσει λίγο την κίνησή σου. Στο σχολείο η κατάσταση δεν είναι όπως θα ήθελες. Είσαι 10 χρονών και με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές σου δεν κάνεις όση παρέα θα ήθελες όσο και αν έχεις προσπαθήσει. Στα διαλείμματα τρέχουν στο προαύλιο και πολλές φορές παίζουν παιχνίδια στα οποία δεν μπορείς να συμμετέχεις λόγω της αναπηρίας σου. Κάποια παιδιά προσπαθούν να σου μιλούν και να σε καλούν στις συζητήσεις τους αλλά ποτέ δεν ένιωσες ότι έχεις έρθει πράγματι κοντά τους και ότι είσαι πλήρως αποδεκτός από την παρέα τους. Πες μας πώς αισθάνεσαι.

ΟΔΗΓΙΕΣ:

1. Τοποθετείτε διάσπαρτα στον χώρο δυάδες με αντικριστές καρέκλες και χωρίστε τα παιδιά σε ζευγάρια ανά δύο άτομα. Ο χωρισμός σε δυάδες θα πρέπει να γίνει με τυχαίο τρόπο-ίσως φτιάχνοντας δύο σειρές και βάζοντας για ζευγάρια το 1ο παιδί της μιας σειράς με το 2ο παιδί της δεύτερης κ.ο.κ.. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να προσέξετε πολύ ώστε οι κοντινοί φίλοι να μην τοποθετηθούν στο ίδιο ζευγάρι.
2. Ζητείστε από τα ζευγάρια να καθίσουν στις δυάδες των αντικριστών καθισμάτων και χωρίστε τα μέλη κάθε ζευγαριού σε ομάδα Α και ομάδα Β.
3. Κάνετε μία εισαγωγή στο πόσο σημαντικό είναι να ακούμε τον συνομιλητή μας χωρίς να τον διακόπτουμε με ερωτήσεις ή σχόλια και να σεβόμαστε τα αισθήματά του και τον τρόπο έκφρασής του.

¹⁰Η προτεινόμενη δραστηριότητα αντλεί έμπνευση από τη δράση "Dear Diary" του Com-pasito: Manual on Human Rights Education for children, 2nd Edition, Council of Europe, 2009, σελ. 99-102.

4. Μοιράζετε τα δύο σενάρια στα παιδιά, το πρώτο σενάριο στους Α και το δεύτερο σενάριο στους Β και τους δίνετε μερικά λεπτά να το διαβάσουν προσεκτικά από μέσα τους καθώς θα πρέπει να ενσαρκώσουν αυτό τον ρόλο στη συνέχεια προς το παιδί που είναι απέναντί τους.
5. Μπορείτε να βοηθήσετε τα παιδιά να «μπουν» στον ρόλο τους, ζητώντας τους, αφού διαβάσουν την περιγραφή του χαρακτήρα τους, να κλείσουν τα μάτια και να τον φανταστούν με λεπτομέρειες. Πώς είναι η εμφάνισή του, πώς τον λένε, πώς είναι το σπίτι του, το δωμάτιό του, η οικογένειά του, η ψυχολογία του κλπ. Τι κάνει και πώς νιώθει σήμερα.
6. Ζητήστε από τα παιδιά της ομάδας Α μέσα σε δυο λεπτά να περιγράψουν στο παιδί της ομάδας Β που έχουν απέναντί τους πώς αισθάνονται χωρίς να δώσουν λεπτομέρειες του ρόλου που ενσαρκώνουν. Να αποδώσουν μόνο τα συναισθήματά του. Ενημερώστε τα παιδιά της ομάδας Β ότι δεν επιτρέπεται να μιλήσουν καθόλου παρά μόνο να ακούνε.
7. Εξηγήστε στα παιδιά που μπορεί να περιέγραψαν αυτό που αισθάνονται σε λιγότερο από τον καθορισμένο χρόνο, ότι θα πρέπει να μείνουν σιωπηλοί και να κοιτούν το άτομο του ζευγαριού τους ώσπου να τελειώσουν και οι υπόλοιπες ομάδες.
8. Μόλις τελειώσει ο χρόνος, ζητήστε από τα παιδιά της ομάδας Β να σας πουν ποια δικαιώματα νομίζουν ότι έχουν καταπατηθεί στο παιδί-ρόλο που έχουν απέναντί τους.
9. Συνεχίστε με τα μέλη της ομάδας Β, τα οποία θα πρέπει με τη σειρά τους να εκφραστούν στα παιδιά της ομάδας Α που είναι απέναντί τους. Δώστε την ίδια οδηγία για σιωπηλή στάση των μελών της Ομάδας Α που θα είναι τώρα ακροατές.
10. Επαναλάβετε την ερώτηση αναφορικά με το ποια δικαιώματα καταπατούνται στο παιδί-ρόλο που έχουν απέναντί τους προς τα παιδιά της ομάδας Α αυτή τη φορά.
11. Ζητήστε από τα παιδιά να μεταφέρουν τις καρτέκλες τους σε κύκλο και ξεκινήστε την ανασκόπηση της δράσης. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης τα παιδιά μπορούν πλέον να δώσουν πληροφορίες για το ρόλο τους και την ιστορία του. Για την ανασκόπηση μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ερωτήσεις όπως:
 - Πόσο εύκολο ή δύσκολο ήταν να μπείτε στον ρόλο που σας δόθηκε;
 - Ήταν εύκολο να εκφράσετε αυτά που αισθανθήκατε για τον ρόλο σας;
 - Μπορείτε να ταυτιστείτε με κάποιο χαρακτήρα; Ποιόν και γιατί;
 - Μπορείτε να έχετε φίλους, ακόμα και αν είναι πολύ διαφορετικοί από εσάς ή δεν συμμετέχουν στις ίδιες δραστηριότητες;
 - Τι σημαίνει φιλία και εμπιστοσύνη στους φίλους;
 - Εντοπίσατε στερεότυπα και προκαταλήψεις στις ιστορίες των ρόλων που διαβάσατε;
 - Υπάρχουν άνθρωποι που είναι λιγότερο προνομιούχοι από άλλους στο περιβάλλον σας;
 - Τι μπορούμε να κάνουμε για να αλλάξουμε αυτή την κατάσταση;

Μπορείτε επίσης να συσχετίσετε τη δραστηριότητα με τα ανθρωπίνια δικαιώματα με ερωτήσεις όπως:

 - Ποιοί πιστεύετε ότι είναι οι λόγοι που δημιουργούν διακρίσεις και στερεότυπα;
 - Πώς μπορεί κάποιος να ξεπεράσει τέτοιου είδους στερεότυπα;
 - Τελικά, θα μου πείτε όλοι αυτοί που παραβιάζονται τα δικαιώματά τους ή υφίστανται διακρίσεις... σε τι φταίνε;
 - Είναι η διαφορετικότητα αρνητικό ή θετικό στοιχείο;
 - Πώς επηρεάζει τα παιδιά των ρόλων και τι αποτέλεσμα θα έχει στο μέλλον τους η παραβίαση των δικαιωμάτων τους;
 - Τι μπορεί να γίνει για να αποτρέψουμε τέτοιες παραβιάσεις;

Επισημάνσεις για τον εμπυχωτή:

 - Προσαρμόστε τους ρόλους των φανταστικών ιστοριών σε θέματα που θέλετε να συζητήσετε με τα παιδιά. Φροντίστε οι ιστορίες να ανταποκρίνονται στην καθημερινότητα και τις ανησυχίες των παιδιών χωρίς να φέρτε σε δύσκολη θέση κάποια από αυτά. Στην περίπτωση που κάποια παιδιά ταυτιστούν με τις ιστορίες να είστε προσεκτικοί στην ανασκόπηση της, ώστε να αποφύγετε στερεοτυπικές αντιδράσεις από τα ίδια ή τους υπόλοιπους.
 - Φροντίστε να τονίσετε πόσο σημαντικό είναι να ακούμε προσεκτικά τους άλλους και να αναρωτιόμαστε γιατί οι άνθρωποι πολλές φορές αντιδρούν με συγκεκριμένο τρόπο προτού να βγάλουμε βιαστικά συμπεράσματα και λάθος κρίσεις.

3. Ολοκληρώστε με μια δράση αξιολόγησης

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η αξιολόγηση μιας δράσης είναι πολύ σημαντική γιατί μας δίνει μια ιδέα τόσο για την εκπλήρωση των αρχικών στόχων της δράσης, όσο και για την κατανόηση των σχετικών με το σεβασμό των δικαιωμάτων εννοιών της δράσης. Επιπλέον, βοηθάει στην αυτοβελτίωση του εκπαιδευτικού στην μη τυπική εκπαίδευση και την προσαρμογή των εκπαιδευτικών του εργαλείων και των επόμενων στόχων του στα αποτελέσματα που είχε η δράση στη συγκεκριμένη ομάδα μαθητών.

Η αξιολόγηση των δράσεων μπορεί να γίνει με τυπική μεθοδολογία, όπως με τη χρήση ερωτηματολογίου κατά την ολοκλήρωση της δράσης. Το ερωτηματολόγιο μπορεί να περιλαμβάνει ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου ή ανάπτυξης, ανάλογα με το τι πληροφορίες θέλει να συλλέξει ο εκπαιδευτής, με προσοχή ώστε η έκτασή του να παραμένει σύντομη. Το ερωτηματολόγιο συνίσταται να είναι ανώνυμο προκειμένου να είναι σε θέση ο μαθητής/εκπαιδευόμενος να απαντήσει με ευχέρεια και ειλικρίνεια και να εξαχθούν κατά το δυνατό αντικειμενικά συμπεράσματα.

Πέρα από τις τεχνικές τυπικής αξιολόγησης ή και παράλληλα με αυτές, ο εκπαιδευτής μπορεί να χρησιμοποιήσει και δράσεις αξιολόγησης μη τυπικής εκπαίδευσης. Οι τεχνικές αυτές είναι καταλληλότερες για την αξιολόγηση από παιδιά που μπορεί να έχουν προβλήματα στην γραπτή έκφραση και έχουν το πλεονέκτημα της αμεσότητας και της εκφραστικότητας. Μερικές ιδέες¹¹:

- Στο τέλος κάθε δραστηριότητας ή ενός προγράμματος προτείνουμε στους μαθητές να εκδηλώσουν την αποδοχή ή απόρριψή τους σε σχέση με τη δράση χρησιμοποιώντας κινήσεις ή ήχους π.χ. αυτοί που βρήκαν ενδιαφέρουσα τη δράση ας χοροπηδήσουν, αυτοί που δεν ενθουσιάστηκαν ας κουνήσουν προς τα πίσω το κεφάλι.
- Μοιράζουμε χαρτάκια post-it και ζητάμε από τα παιδιά να γράψουν ανώνυμα κάτι θετικό και κάτι αρνητικό σχετικά με τη δράση και να κολλήσουν στον ένα τοίχο τα θετικά και στον απέναντι τα αρνητικά ή ζητάμε να γράψουν όποια σκέψη ή συναίσθημα τους έχει προκαλέσει η δράση, είτε θετικό είτε αρνητικό και να το κολλήσουν στον αντίστοιχο τοίχο. Στο τέλος όλοι μαζί διαβάζουν τα χαρτάκια και συζητούν για το περιεχόμενό τους.
- Βρίσκουμε ένα πλαίσιο ιστορίας που μπορεί να ενδιαφέρει και να εκφράζει τα παιδιά και το χρησιμοποιούμε για να περιγράψουν το πώς αισθάνθηκαν για τη δράση. Π.χ. παρομοιάζουμε την εμπειρία τους από τη δράση με έναν ποδοσφαιρικό αγώνα (πχ. η ομάδα σήμερα έβαλε γκολ ή η ομάδα δεν έπαιξε καλά και έχασε) κτλ.
- Τα παιδιά ζωγραφίζουν κάτι που να σχετίζεται με τη δράση και μέσα από το θέμα, το σχέδιο, τα χρώματα κτλ εξάγονται κάποια συμπεράσματα για τις εντυπώσεις και τα αισθήματά τους.

¹¹Περισσότερες ιδέες μπορείτε να βρείτε στο του Compasito: Manual on Human Rights Education for children, 2nd Edition, Council of Europe, 2009, σελ. 50 και Compass: Ένα Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για Νέους και Νέες, Ελληνική έκδοση, 2010, ΑΡΣΙΣ Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων, σελ. 62 επ.

**ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΑΣΠΙΣΗΣ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ**
HUMAN RIGHTS DEFENCE CENTRE

Ε. Χρήσιμοι Σύνδεσμοι

Εκστρατεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Για τη διαφορετικότητα. Κατά των διακρίσεων»
<http://ec.europa.eu/justice/fdad/cms/stopdiscrimination?langid=el>

Συμβούλιο της Ευρώπης

Εγχειρίδια μη τυπικής εκπαίδευσης των νέων στα Ανθρώπινα Δικαιώματα
<http://eycb.coe.int/compass/>

Συμβούλιο της Ευρώπης

Ενημερωτική σελίδα για το δάσκαλο
<http://book.coe.int/EN/index.php?PAGEID=162&lang=EN>

ΟΗΕ - Γραφείο Ύπατου Αρμοστή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα – Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα
<http://www.ohchr.org/en/publicationsresources/pages/trainingeducation.aspx>

ΟΗΕ

Ενημερωτική σελίδα για το δάσκαλο
http://visit.un.org/wcm/content/site/visitors/lang/en/home/to_see_and_do/inquiries/teaching_and_learning

Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες – Εκπαιδευτικό υλικό

<http://www.unhcr.gr/ekpaideysi.html>

Συνήγορος του Παιδιού

<http://www.0-18.gr>

Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς

<http://www.neagenia.gr>

ΚΕΠΑΔ - Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα (συλλογή εκπαιδευτικού υλικού και πηγών πληροφόρησης για την προώθηση της εκπαίδευσης ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε παιδιά και νέους)

<http://www.kepad.gr/studies>

Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Με απλά λόγια και εικονογράφηση

http://www.0-18.gr/downloads/entipo_simbasi_ex.pdf

Με απλά λόγια για πιο μεγάλα παιδιά

<http://www.0-18.gr/downloads/dsdp-apla-logia>

Η πλήρης Σύμβαση

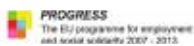
<http://www.0-18.gr/gia-megaloy/dsdp>

Ευχαριστούμε θερμά το Γραφείο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Αγωγής Υγείας και Πολιτιστικών Θεμάτων της Α' Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Αθηνών για την πολύτιμη υποστήριξη και συνεργασία, το 144^ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών και το Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων του για τη θερμή φιλοξενία και τη συμμετοχή τους καθώς και το 151^ο Δημοτικό Σχολείο Αθήνας, το 124^ο Νηπιαγωγείο Αθήνας και το Κέντρο Ξένων Γλωσσών, που μοιράστηκαν μαζί μας την εμπειρία τους από την υλοποίηση των προτεινόμενων δράσεων στις τάξεις τους.

**ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΣΕΠΙΣΗΣ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ**
HUMAN RIGHTS DEFENCE CENTRE

Αρχελάου 27, 11635, Αθήνα
τηλ.: 2109210977, fax: 2109246056
e-mail: info@kepad.gr
site: www.kepad.gr

This project is funded
by the EU

